

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odpovědnost statutárních orgánů akciové společnosti

Mgr. Pavla SVOBODOVÁ

Plzeň, 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odpovědnost statutárních orgánů akciové společnosti

Mgr. Pavla SVOBODOVÁ

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. Jindřich Vítek, Ph.D.

Pracoviště: Katedra obchodního práva

Plzeň, 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Mgr. Pavla SVOBODOVÁ**
Osobní číslo: **R16M0256P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Odpovědnost statutárních orgánů akciové společnosti**
Zadávací katedra: **Katedra obchodního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Vymezení jednotlivých pojmů
3. Povinnosti statutárních orgánů
4. Odpovědnost statutárních orgánů za porušení povinností
5. Procesní aspekty žaloby na odpovědnost
6. Povinnost statutárního orgánu k náhradě škody a problematika přechodu této povinnosti na právní nástupce
7. Srovnání úpravy odpovědnosti za škodu před a po rekodifikaci soukromého práva
8. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- DĚDIČ, J. a kol. *Akciové společnosti*. 7. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-404-9
- DVOŘÁK, T. *Akciová společnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-961-8
- ELIÁŠ, K. *Akciová společnost*. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-232-0
- HEJDA, J. a kol. *Akciová společnost podle nového zákona o obchodních korporacích 2014*. Praha: ANAG, 2009. ISBN 978-80-7263-891-8
- LASÁK, J. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 2.sv. ISBN 978-80-7478-538-2
- MANCELOVÁ, S. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-584-8
- NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, L. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-039-7
- PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. Díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8
- ŘEHÁČEK, O. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-346-2
- VÍTEK J. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-807-3578-626

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Jindřich Víték, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

děkan

Prof. JUDr. Přemysl Raban, CSc.

vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Odpovědnost statutárních orgánů akciové společnosti“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, 31. března 2021

Mgr. Pavla Svobodová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Jindřichu Vítkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení a cenné připomínky při tvorbě této práce.

Obsah

Úvod	1
1. Vymezení jednotlivých pojmů	3
1.1. Statutární orgán	3
1.2. Odpovědnost	5
1.2.1. Pojem odpovědnosti	5
1.2.2. Dvojí koncepce odpovědnosti – prospektivní a retrospektivní	5
1.2.3. Objektivní a subjektivní odpovědnost	6
1.2.4. Pojetí odpovědnosti v občanském zákoníku	6
1.3. Akciová společnost	9
1.3.1. Historické kořeny akciové společnosti	9
1.3.2. Kapitálové vs. osobní obchodní společnosti	10
1.3.3. Základní charakteristika akciové společnosti	11
1.3.4. Akcie	12
2. Statutární orgán akciové společnosti a jeho povinnosti	14
2.1. Systémy vnitřní správy akciové společnosti	14
2.1.1. Dualistický systém	14
2.1.2. Monistický systém	15
2.2. Představenstvo	17
2.2.1. Obsazení představenstva a volba jeho členů	17
2.2.2. Působnost představenstva	18
2.3. Správní rada	21
2.3.1. Obsazení správní rady a volba jejích členů	21
2.3.2. Působnost správní rady	21
2.4. Fiduciární povinnosti	23
2.5. Povinnost péče řádného hospodáře	24
2.6. Povinnost loajality	26

2.7. Povinnost loajality v českém právním řádu.....	27
2.7.1. Střet zájmů	28
2.8. Pravidlo podnikatelského úsudku	30
2.9. Další povinnosti člena statutárního orgánu akciové společnosti ...	32
2.9.1. Povinnost řídit se zásadami a pokyny valné hromady	32
2.9.2. Povinnost mlčenlivosti.....	33
2.9.3. Povinnost dodržovat zákaz konkurence.....	33
2.9.4. Povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování	34
2.9.5. Další povinnosti	35
3. Odpovědnost statutárních orgánů	36
3.1. Úprava odpovědnosti statutárních orgánů před rekodifikací.....	36
3.2. Odpovědnost členů statutárních orgánů po rekodifikaci soukromého práva.....	40
3.2.1. Základ odpovědnosti člena statutárního orgánu	40
3.2.2. Prospektivní povaha odpovědnosti člena statutárního orgánu	41
3.2.3. Význam zavinění jako prvku odpovědnosti člena statutárního orgánu	41
3.2.4. Nárok kapitálové společnosti na náhradu újmy	42
3.2.5. Rozsah náhrady škody	43
3.2.6. Promlčení práva na náhradu škody nebo újmy	44
3.3. Srovnání právní úpravy odpovědnosti členů statutárních orgánů před a po rekodifikaci	46
3.3.1. Teoretické pojetí právnické osoby	46
3.3.2. Projev vůle právnické osoby	46
3.3.3. Pojetí odpovědnosti.....	46
3.3.4. Charakter odpovědnosti člena statutárního orgánu.....	47
3.3.5. Pravidlo podnikatelského úsudku	47
4. Procesní aspekty žaloby na odpovědnost.....	49

4.1. Aktivní legitimace.....	49
4.2. Důkazní břemeno.....	50
4.3. Derivativní žaloba.....	51
4.3.1. Pojem	51
4.3.2. Právní úprava	51
4.4. Řízení o žalobě.....	53
4.4.1. Právní úprava	53
4.4.2. Příslušnost soudu a podmínky řízení	53
4.4.3. Účastníci řízení	54
4.5. Náhrada reflexní škody.....	55
5. Problematika přechodu povinnosti člena statutárního orgánu k náhradě újmy na právní nástupce	56
5.1. Dědění.....	56
5.1.1. Podmínky vzniku dědického práva.....	57
5.1.2. Zřeknutí se dědictví.....	58
5.1.3. Odmítnutí dědictví	58
5.1.4. Vzdání se dědictví.....	59
5.1.5. Výhrada soupisu.....	59
5.2. Přechod pasivní legitimace člena statutárního orgánu v řízení o náhradu újmy	60
5.2.1. Osobní charakter závazku a procesní nástupnictví.....	60
5.2.2. Přenos důkazního břemene	62
5.2.3. D&O pojištění.....	63
5.3. Doporučení na závěr	64
Závěr.....	65
Resume	67
Seznam zdrojů	68
Odborná literatura.....	68
Odborné články.....	70

Jiné elektronické zdroje	71
Judikatura.....	72

Úvod

Problematika odpovědnosti členů statutárních orgánů obchodních korporací je jednou ze stěžejních otázek práva obchodních korporací. Jako téma své diplomové práce jsem si odpovědnost členů statutárních orgánů vybrala proto, že se jedná o problematiku stále aktuální, pojí se s otázkou určité míry nejistoty a rozdílnosti v soudní interpretaci a v neposlední řadě i proto, že jsem se v rámci své vlastní zkušenosti setkala s tím, jaký dopad může mít odpovědnost členů statutárních orgánů do osobní sféry jejich života či jejich blízkých.

Přestože od účinnosti aktuální právní úpravy odpovědnosti členů statutárních orgánů uplynulo již několik let, stále se jedná o poměrně novou právní úpravu, jejíž všechny otázky nejsou vyřešeny. Jedná se také o problematiku velmi komplexní. Právní úprava odpovědnosti členů statutárních orgánů obchodních korporací je předmětem úpravy jak občanského zákoníku, tak také zákona o obchodních korporacích. Právní úprava povinností členů statutárních orgánů právnických osob je předmětem obecné části občanského zákoníku. Odpovědnost členů statutárních orgánů se odvozuje od dodržení či nedodržení povinnosti péče řádného hospodáře. Posouzení, zda konkrétní jednání bylo či nebylo v souladu s povinností péče řádného hospodáře závisí mimo jiné také na tom, o jakou právnickou osobu se jedná.

Pokud jde o obchodní korporace, je jejich činnost vždy spojena s určitým obchodním rizikem. Povinnost péče řádného hospodáře sice zavazuje všechny členy orgánů všech právnických osob, v případě obchodních korporací je však modifikována pravidlem podnikatelského úsudku.

Téma odpovědnosti členů statutárních orgánů obchodních korporací jsem si zvolila s cílem popsat právní úpravu odpovědnosti členů statutárních orgánů, a to včetně právní úpravy odpovědnosti členů statutárních orgánů před rekonstrukcí soukromého práva a jejich srovnání. Na základě srovnání obou právních úprav se pokusím nalézt společné a rozdílné rysy obou právních úprav. Dále mám za cíl rozebrat procesní stránku dané problematiky a otázku přechodu povinnosti k náhradě újmy na právní nástupce.

Strukturu práce budou tvořit jednotlivé kapitoly, v nichž nejprve rozeberu základní pojmy dané problematiky, kterými jsou odpovědnost, akciová společnost

a statutární orgán. Dále se budu podrobněji zabývat statutárními orgány akciové společnosti ve dvou systémech vnitřní správy akciové společnosti a jejich působností. Následovat bude charakteristika povinností členů statutárních orgánů. V kapitole věnující se odpovědnosti členů statutárních orgánů rozeberu aktuální právní úpravu, právní úpravu před rekodifikací soukromého práva a provedu jejich vzájemné srovnání. V dalších kapitolách se budu věnovat procesním aspektům žaloby na odpovědnost, včetně problematiky akcionářské žaloby a žaloby na náhradu reflexní škody. V závěru práce představím komplikovanou a nejednoznačnou problematiku přechodu povinnosti statutárního orgánu k náhradě újmy na právní nástupce.

Při zpracování diplomové práce budu využívat jak platné, tak již neúčinné právní předpisy, komentáře k občanskému zákoníku, obchodnímu zákoníku a zákonu o obchodních korporacích, učební texty, monografie a odborné články. Jelikož ke zpracovávané problematice existuje velmi četná judikatura, budu v neposlední řadě čerpat také z rozhodovací praxe tuzemských soudů.

1. Vymezení jednotlivých pojmů

Tato kapitola se věnuje popisu a vysvětlení jednotlivých pojmů, které se vztahují k problematice diplomové práce.

1.1. Statutární orgán

Před rekodifikací soukromého práva v České republice vycházelo postavení statutárního orgánu a jeho charakteristika zejména ze dvou základních předpisů soukromého práva, tedy zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „ObčZ 1964“, a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „ObchZ“. Právní úprava statutárního orgánu vycházela z tzv. organické teorie právnické osoby.¹ Právní úprava účinná do konce roku 2013 připouštěla osobní jednání právnických osob prostřednictvím jejich statutárních orgánů.²

Právní úprava právnických osob v novém civilním právu je založena na tzv. teorii fikce, podle níž je právnická osoba pouze umělý, reálně neexistující konstrukt a je jí pouze přičítána vůle fyzických osob, členů jejich orgánů, které za ni jednají (zastupují ji) a nahrazují její vůli. Přestože má tedy právnická osoba podle ust. § 118 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „ObčZ“, právní osobnost od svého vzniku do svého zániku, sama o sobě nemá žádnou vůli. U právnické osoby tedy nehovoříme o její svéprávnosti jako o způsobilosti právnické osoby pro sebe vlastním jednáním nabývat práva a povinnosti, protože vůli právnické osoby, která je následně přičtena právnické osobě, mohou projevit pouze členové orgánů právnické osoby. Podle teorie fikce právnická osoba sama nejedná, tedy jednání členů jejího statutárního orgánu není přímým jednáním právnické osoby. Členové orgánů právnické osoby tedy vystupují v pozici zástupců právnické osoby.³

¹ Např. NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 86

² DVOŘÁK, Tomáš. *Akciová společnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 89.

³ LASÁK, Jan. § 151 [Vůle a dobrá víra právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 777.

Orgány právnické osoby jsou jednak individuální, o jednom členu, jako je například jednatel společnosti s ručením omezeným,⁴ jednak kolektivní, o více členech, typicky představenstvo akciové společnosti. Další rozdělení rozlišuje členy voleného orgánu (volené, jmenované, nebo jinak povolávané), a ostatní, kteří jsou členy určitého orgánu právnické osoby z důvodu členství v právnické osobě, tedy její společníci, členové spolku. Toto rozdělení je důležité zejména vzhledem ke skutečnosti, že určitá ustanovení ObčZ se vztahují speciálně na volené členy orgánu právnické osoby, zatímco jiná ustanovení ObčZ zahrnují právní úpravu týkající se členů všech orgánů právnické osoby. Statutární orgán je potom zvláštním voleným orgánem a ObčZ pro něj obsahuje ještě další zvláštní právní úpravu.⁵

Působnost statutárního orgánu právnické osoby je jednak vnitřní, rozhodovací, jednak vnější, spočívající v jednání navenek. Jak již bylo uvedeno výše, aktuální právní úprava postavená na teorii fikce opustila rozlišování jednání jménem právnické osoby a jednání za právnickou osobu; nadále již jednají i členové statutárního orgánu právnické osoby za právnickou osobu jako její zástupci.

⁴ Společenská smlouva však může stanovit, že jednatelé vytváří kolektivní statutární orgán.

⁵ LASÁK, Jan. § 151 [Vůle a dobrá víra právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 777.

1.2. Odpovědnost

Odpovědnost je pojem etiky i práva. Právní řád však pojem odpovědnosti nijak nedefinuje, ani nikdy nedefinoval; stanovuje předpoklady a následky odpovědnosti, ale neříká, co to odpovědnost je. Občanský zákoník, v němž bychom definici odpovědnosti hledali nejspíše, se definici, a dokonce i užívání pojmu odpovědnosti vyhýbá.⁶

1.2.1. Pojem odpovědnosti

Podle teorie práva se odpovědností „rozumí povinnost strpět za porušení povinnosti následky stanovené právními normami, v rámci odpovědnostního právního poměru“.⁷ Podle Gerlocha lze odpovědnost chápat jako „zvláštní formu právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy“.⁸ Podle Knappa je obecným, společným znakem odpovědnosti sankce.⁹ Zajímavým způsobem definuje odpovědnost Vítek, podle nějž můžeme odpovědnost vymezit jako „pojem, který označuje ručení osoby A za nějakou věc či jednání B, popř. před nějakou instancí C.“¹⁰

1.2.2. Dvojitá koncepce odpovědnosti – prospektivní a retrospektivní

Skutečnost, že právo nemá pro pojem odpovědnosti jednoznačnou definici, vyplývá mimo jiné z toho, že tento pojem nemá jediný význam. Existuje totiž jednak prospektivní koncepce odpovědnosti, odpovědnosti aktivní, tedy

⁶ JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 4.

⁷ BOGUSZAK, Jiří. Právní odpovědnost. In: VEVERKA, Vladimír, BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Základy teorie práva a právní filozofie*. Praha: Codex Bohemia, 1996, s. 145, a BOGUSZAK, Jiří. Vymezení právní odpovědnosti. In: BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 195.

⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 162. GERLOCH, Aleš. Právní odpovědnost. In: VEČEŘA, Miloš a kol. *Teória práva*. 5. rozšířené a doplněné vydání Bratislava: EUKÓDEX, 2013, s. 249.

⁹ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1995, s. 200.

¹⁰ VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 5.

odpovědnosti za splnění povinnosti, která někomu něco ukládá do budoucnosti,¹¹ jednak retrospektivní koncepce odpovědnosti, ve smyslu sankční odpovědnosti za porušení povinnosti,¹² odpovědnost za něco, co už se stalo.¹³

1.2.3. Objektivní a subjektivní odpovědnost

Podle toho, zda je k založení odpovědnosti potřeba zavinění, rozlišuje teorie práva odpovědnost objektivní a odpovědnost subjektivní. Zavinění je psychický stav toho, kdo se určitým způsobem chová, k výsledku jeho chování.¹⁴ Zavinění existuje ve formě úmyslu a ve formě nedbalosti, přičemž obě formy se dělí na další dvě; jde o úmysl přímý a nepřímý a nedbalost vědomou a nevědomou.

K založení subjektivní odpovědnosti je potřeba, aby kromě příčinné souvislosti mezi chováním a jeho výsledkem existovalo i zavinění, tedy aby chování bylo zaviněné. Objektivní odpovědnost je dána bez zřetele na zavinění. Objektivní odpovědnosti se lze bránit jen na základě zákonných, tzv. liberačních důvodů. Jako absolutní odpovědnost se označuje odpovědnost, pro kterou neexistují žádné liberační důvody.¹⁵

Kromě výše uvedených kategorizací odpovědnosti můžeme odpovědnost rozdělit na soukromoprávní a veřejnoprávní. Dále podle jednotlivých právních odvětví rozlišujeme občanskoprávní, správněprávní a trestněprávní.

1.2.4. Pojetí odpovědnosti v občanském zákoníku

Přestože se občanský zákoník snaží o to, aby se pojmu odpovědnost ve svém textu spíše vyhýbal, právní úpravu odpovědnosti v něm pochopitelně

¹¹ Tamtéž.

¹² JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 2 a násl. a PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. 2012, č. 3, s. 101–105.

¹³ VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 5.

¹⁴ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1995, s. 201.

¹⁵ Tamtéž, s. 202.

nalezneme.¹⁶ Setkáváme se v něm jak s prospektivním pojetím odpovědnosti, tedy s odpovědností jako primární povinností, tak s odpovědností v pojetí retrospektivním, tedy s odpovědností jako následkem porušení povinnosti. Za příklad odpovědnosti jako primární povinnosti v občanském zákoníku může sloužit ust. § 2161 odst. 1 ObčZ, podle nějž *„Prodávající odpovídá kupujícímu, že věc při převzetí nemá vady. Zejména prodávající odpovídá kupujícímu, že v době, kdy kupující věc převzal, a) má věc vlastnosti, které si strany ujednaly (...).“*¹⁷

Jako další příklad prospektivního pojetí odpovědnosti v občanském zákoníku můžeme využít i našemu tématu bližší ust. § 193 věta druhá ObčZ, které stanoví, že *„Za řádný výkon funkce likvidátor odpovídá stejně jako člen statutárního orgánu.“* Podle uvedeného ustanovení má tedy likvidátor stejné povinnosti jako člen statutárního orgánu, musí tedy vykonávat svou funkci stejně pečlivě a řádně jako člen statutárního orgánu.¹⁸

Za příklad odpovědnosti jako následku porušení povinnosti může sloužit ust. § 1935 ObčZ, podle nějž: *„Plní-li dlužník pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by plnil sám.“* Uvedené ustanovení nalezneme v obecné části závazkového práva, konkrétně v oddíle 1 dílu 7 hlavy 1 části čtvrté, který se věnuje zániku závazku splněním. Podle důvodové zprávy¹⁹ se jedná *„o klasické pravidlo obligačního práva“*. Důvodová zpráva dále uvádí: *„Použije-li dlužník k plnění jinou osobu, neodpovídá věřiteli tato třetí osoba, nýbrž dlužník. Je pak jeho věcí, jak se potom vypořádá s tím, koho k plnění použil.“* Z ustanovení vyplývá, že nárok na splnění povinnosti má věřitel pouze vůči dlužníkovi, i když dlužník plní pomocí jiné osoby, protože právě dlužník se ke splnění povinnosti věřiteli smluvně zavázal. Termín „odpovídá“ je však možno chápat i ve smyslu sankční odpovědnosti a vyložit ustanovení tak, že za porušení povinnosti je odpovědný sám dlužník, nikoliv osoba, pomocí které dlužník plní.²⁰

Občanský zákoník používá pojem odpovědnost i ve smyslu následku protiprávního stavu, tedy odpovědnosti bez porušení povinnosti. Například

¹⁶ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku.

¹⁷ PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. 2012, č. 3, s. 101–105.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku.

²⁰ PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. 2012, č. 3, s. 101–105.

následek nese odkazovník, pokud za zhoršení nebo zkázu věci neodpovídá někdo jiný.²¹

²¹ Ust. § 1625 ObčZ: „Při odkazu jednotlivé věci náleží odkazovníku ode dne splatnosti odkazu plody a užitky i vše, co k věci přibude, včetně práv s věcí spojených. Od téhož dne postihují odkazovníka i závady na odkázané věci, jakož i její zhoršení nebo zkáza vzniklé ze skutečností, za které nikdo neodpovídá.“

1.3. Akciová společnost

1.3.1. Historické kořeny akciové společnosti

Historie akciové společnosti sahá až do období římského práva. Akciové společnosti, které se blížily jejich dnešní podobě, vznikaly ve středověku v Itálii. Jejich rozmach vycházel z rozvoje námořní dopravy, který byl spojen s obchodem s koloniemi v zámoří.

Na začátku 17. století již vznikaly akciové společnosti v novodobém pojetí. Mezi první akciové společnosti patřily holandská Východoindická společnost a anglická Společnost pro východní Indii. Na území Rakouska vznikaly akciové společnosti až na začátku 18. století; šlo o Vídeňskou orientální společnost, Pojišťovací společnost Terstskou atd. Jako první akciová společnost v českých zemích se většinou uvádí v roce 1822 založená Pražská akciová společnost paroplavební.

Základy právní úpravy novodobých akciových společností vycházejí z francouzského Code de Commerce z roku 1807. V Rakousku byla první právní úprava akciových společností obsažena ve všeobecném obchodním zákoníku z roku 1863, který byl v roce 1899 doplněn tzv. akciovým regulativem. Na území Slovenska byla právní úprava akciové společnosti součástí uherského obchodního a směnečného zákona z roku 1875. V roce 1918 se tyto předpisy staly součástí právního řádu nové Československé republiky.

Zákon č. 243/1949 Sb., o akciových společnostech, okleštil právní úpravu akciové společnosti na minimum. Tato forma obchodní společnosti měla být dále využívána pouze pro potřeby mezinárodního obchodu. Právní úprava akciových společností, jejichž prostřednictvím se uskutečňoval mezinárodní obchod, umožňovala vytvářet akciové společnosti s majetkem formálně odděleným od majetku státu. Tato právní úprava byla nahrazena až po roce 1989, zákonem č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech, a poté zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem.²²

²² ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. § 243 [Definice a firma]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 483.

1.3.2. Kapitálové vs. osobní obchodní společnosti

Všechny obchodní společnosti jsou obchodními korporacemi a jejich právní úprava se řídí zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), dále též jen „ZOK“. Obchodní společnosti jsou podle ust § 210 občanského zákoníku právními osobami. Podle ust. § 20 odst.1 ObčZ mají právní osoby právní osobnost, tedy „způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti“.²³

Obchodní společnosti můžeme rozdělit na dvě skupiny, na společnosti osobní a společnosti kapitálové. Veřejná obchodní společnost a komanditní společnost jsou společnostmi osobními. Společnost s ručením omezeným a akciová společnost jsou společnostmi kapitálové.

Rozdílů mezi osobními obchodními společnostmi a kapitálovými společnostmi můžeme nalézt hned několik. Kapitálové společnosti od osobních společností odlišuje skutečnost, že společníci kapitálových společností neručí za trvání společnosti za její dluhy, a to buď vůbec nebo ručí omezeně. Naproti tomu všichni nebo někteří společníci osobních obchodních společností ručí za dluhy společnosti celým svým majetkem, tedy neomezeně. Ručení společníků osobních společností je solidární.

Rozsah ručení není jediným rozlišovacím znakem mezi osobními a kapitálovými společnostmi. Jako další charakteristický znak lze uvést povinnost společníků kapitálových společností podílet se na podnikání společnosti majetkově, vkladem. Také zánik účasti společníků kapitálových společností má na rozdíl od zániku účasti společníků společností osobních jiné důsledky. Zatímco zánik účasti neomezeně ručícího společníka osobní společnosti ve společnosti způsobuje ze zákona zásadně její zánik,²⁴ zánik účasti společníka kapitálové společnosti ve společnosti, pokud jde o trvání kapitálové společnosti, takové důsledky nemá. Posledním rozlišovacím znakem mezi osobními a kapitálovými společnostmi, který uvedu, je osobní účast společníků osobních společností na jejich řízení. Naproti tomu se společníci kapitálových společností na řízení

²³ Ust. § 15 odst. 1 ObčZ.

²⁴ Tento však mohou zbývajcí společníci osobní společnosti ve vzájemné dohodě odvrátit.

společnosti nepodílejí osobně, ale prostřednictvím zvláštního, k tomuto účelu určeného orgánu.²⁵

1.3.3. Základní charakteristika akciové společnosti

Akciová společnost, dále též jen „AS“, je kapitálová společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií. Firma akciové společnosti obsahuje označení „akciová společnost“, které může být nahrazeno některou ze zkratk „akc. spol.“ nebo „a. s.“. Jak jsem již uvedla výše, je akciová společnost stejně jako ostatní obchodní společnosti právnickou osobou a má tedy způsobilost mít práva a povinnosti.

Akciová společnost se vždy považuje za podnikatele, a to i v případě, že je založena za jiným účelem, než je podnikání. Pro některé druhy podnikatelské činnosti je forma akciové společnosti předepsána zákonem, tzn. že v těchto činnostech není možné podnikat ve formě jiné, než je akciová společnost. Příkladem jsou banky; podle ust. § 1 odst. 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, může být bankou pouze akciová společnost. Dalším příkladem budiž penzijní fond. Podle ust. § 3 odst. 2 zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, je penzijní fond akciovou společností. Tyto zvláštní akciové společnosti se řídí právní úpravou ZOK s tím, že se zohlední odchylky stanovené příslušnými zvláštními zákony.²⁶

Akciová společnost je klasická kapitálová společnost. Z této skutečnosti vyplývá, že všichni společníci, resp. akcionáři, kteří zakládají akciovou společnost nebo se podílejí na zvýšení jejího základního kapitálu, mají povinnost vložit do společnosti vklad. Akcionáři za trvání společnosti neručí za její dluhy, a to vůbec, tedy ani do výše svého nesplaceného vkladu. Akcionáři se osobně neúčastní obchodního vedení společnosti. Obchodní vedení mohou vykonávat pouze

²⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 1 [Okruh obchodních korporací]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 1.

²⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. § 243 [Definice a firma]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 483.

zprostředkovaně, prostřednictvím orgánu k tomu určenému, valné hromady. Akcionáři mohou mít na rozdíl od společníků osobních společností (s výjimkou komanditisty) více podílů na základním kapitálu společnosti, protože každá akcie představuje jeden podíl na základním kapitálu akciové společnosti. Každý akcionář má tedy tolik podílů na společnosti, kolik akcií vlastní.²⁷

1.3.4. Akcie

Podíl v akciové společnosti je vždy představován cenným papírem – akcií. Tím se liší od podílů v ostatních obchodních společnostech, které zásadně cenným papírem představovány nejsou. Výjimkou je podíl ve společnosti s ručením omezeným; ZOK umožňuje, pokud tak stanoví společenská smlouva společnosti, vtělit podíl ve společnosti s ručením omezeným do cenného papíru, který se označuje jako kmenový list. Kmenový list je možné vydat pouze k podílu, jehož převoditelnost není omezena nebo podmíněna. Kmenový list má vždy formu cenného papíru na řad, nelze jej vydat v podobě zaknihovaného cenného papíru, nemůže být předmětem veřejné nabídky ani přijat k obchodování na veřejném trhu.²⁸ Ještě jedna méně významná výjimka vyplývá ze zákona č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů, který umožňuje, aby měl investiční fond právní formu komanditní společnosti, přičemž podíl v takové komanditní společnosti může být vtělen do cenného papíru, který nazývá investičním listem. Investiční list má obdobnou povahu jako kmenový list představující podíl ve společnosti s ručením omezeným upravený v ZOK.²⁹

Legální definice akcie je upravena v ust. § 256 odst. 1 ZOK. Podle tohoto ustanovení: *„Akcí je cenný papír nebo zaknihovaný cenný papír, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle tohoto zákona a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při jejím zrušení*

²⁷ Tamtéž.

²⁸ SEDLÁČEK, Tomáš, HUSTÁK, Zdeněk, MANDERLA, Matěj. Cenné papíry v novém občanském zákoníku – flexibilní režim. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2013, 14.06.2013 [cit. 2020-11-02]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/cenne-papiry-v-novem-obcanskem-zakoniku-flexibilni-rezim-91662.html>.

²⁹ Tamtéž.

s likvidací. “ Akcie může jako cenný papír existovat v listinné nebo zaknihované podobě a jsou s ní spojena práva akcionáře, která spočívají v možnosti podílet se na řízení společnosti, právu podílet se na zisku společnosti a při zrušení akciové společnosti s likvidací na likvidačním zůstatku.

2. Statutární orgán akciové společnosti a jeho povinnosti

2.1. Systémy vnitřní správy akciové společnosti

Současná právní úprava obchodních korporací v České republice zakladatelům akciové společnosti dává na výběr ze dvou možných systémů vnitřní organizace AS. Jedná se o monistický a dualistický systém vnitřní organizace AS. Jak v monistickém, tak i v dualistickém systému vnitřní správy a řízení AS je nejvyšším orgánem vždy valná hromada, resp. jediný akcionář vykonávající působnost valné hromady.

2.1.1. Dualistický systém

V dualistickém systému vnitřní správy řídí společnost představenstvo. Dalším orgánem je potom dozorčí rada, která má působnost kontrolní. Pokud není ve stanovách určen jiný počet, má dozorčí rada tři členy, kteří jsou voleni valnou hromadou. Kromě kontrolní funkce má dozorčí rada i některé pravomoci rozhodovací. Rozsah její působnosti může být ve stanovách rozšířen i nad tyto působnosti vyplývající ze zákona. Stanovy mohou dozorčí radě svěřit mj. volbu a odvolávání členů představenstva, a to včetně schvalování smluv o výkonu funkce. Dozorčí radě však není možné svěřit takovou působnost, která náleží jinému povinně zřizovanému orgánu.³⁰

Údaj o tom, který ze systémů vnitřní struktury AS byl zvolen, je podle ust. § 250 odst. 2 písm. f) ZOK podstatnou náležitostí stanov. Je povinností notáře, který sepisuje notářský zápis, zajistit, aby stanovy takový údaj obsahovaly. Nadto se podle ust. § 25 odst. 1 písm. g) a h) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů, zapisuje do obchodního rejstříku název statutárního a kontrolního orgánu, neplynou-li tyto ze zákona. To je případ právě akciové společnosti, u které název statutárního a kontrolního orgánu nevyplývá ze zákona, nýbrž ze stanov. Pokud by ani

³⁰ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil. § 446 [Působnost]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 795.

přesto (!) nešlo jednoznačně zjistit, zda v konkrétní AS platí dualistický nebo monistický systém vnitřní správy, přichází na řadu nevyvratitelná domněnka, že jde o dualistický systém.³¹

2.1.2. Monistický systém

Monistický systém byl v ZOK až do konce roku 2020 konstruován velice atypicky, když byl postaven stejně jako dualistický systém na dvou orgánech zřizovaných obligatorně, a to správní radě a statutárním řediteli. Monistický systém se tak od dualistického odlišoval pouze názvy orgánů, částečně také jejich působností. V jiných monistických systémech sice také existují dva orgány, správní rada a ředitel, avšak ředitelé zastupující společnost nejsou považováni za orgán společnosti. Z uvedené právní úpravy monistického systému v podobě existence dvou obligatorně zřizovaných orgánů, nejasného rozdělení kompetencí mezi valnou hromadu a dva volené orgány a rozporného vymezení toho, který orgán je příslušný k volbě (jmenování) statutárního ředitele, vyplývaly výkladové problémy.³²

Z důvodu uvedených nejasností a nelogičností úpravy byl přijat a od 1. 1. 2021 vstoupil v účinnost zákon č. 33/2020 Sb., který novelizoval ZOK, tzv. velká novela,³³ která monistický systém významně proměnila. Na základě této velké novely je monistický systém vnitřní správy AS konečně konstruován jako

³¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 396 [Dualistický a monistický systém]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 779.

³² K tomu např. DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otazníky (1. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 3, s. 65–71, a (2. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 4, s. 97–105.

³³ Např. ŠLEJHAROVÁ, Markéta. Na co myslet při sepisu zakladatelského právního jednání ve světle velké novely zákona o obchodních korporacích. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2020, 03.11.2020 [cit. 2020-12-09]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/na-co-myslet-pri-sepisu-zakladatelskeho-pravniho-jednani-ve-svetle-velke-novely-zakona-o-obchodnich-korporacich-112099.html>.

system založený na správni radě jako jediném voleném orgánu, který v sobě spojuje funkce orgánu statutárního i kontrolního.³⁴

³⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 396 [Dualistický a monistický systém]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 779.

2.2. Představenstvo

V dualistickém systému vnitřní správy akciové společnosti existují dva volené orgány, představenstvo a dozorčí rada. Statutárním orgánem AS je představenstvo.

2.2.1. Obsazení představenstva a volba jeho členů

Představenstvo je kolektivní orgán, který má nejméně tři členy, pokud není jiný počet určen stanovami. Stanovy mohou určit, že představenstvo je jednočlenné, a to i v případě, že se nejedná o akciovou společnost o jediném akcionáři. Tím se současná právní úprava liší od úpravy v obchodním zákoníku, který tuto možnost připouštěl právě jen u tzv. unipersonální společnosti.³⁵

Délka funkčního období je buď určena ve stanovách, nebo sjednána ve smlouvě o výkonu funkce. Pokud by tomu tak nebylo, podpůrně platí, že byla délka funkčního období pro každého člena představenstva sjednána na 1 rok.

Členové představenstva jsou voleni a také odvoláváni valnou hromadou. Valná hromada volí členy představenstva prostou většinou hlasů přítomných akcionářů, stanovy však mohou stanovit požadavek na vyšší počet hlasů. Stanovy mohou také určit, že působnost volit a odvolávat členy představenstva náleží dozorčí radě. Pokud členy představenstva volí dozorčí rada, tak také prostou většinou hlasů; stanovy však mohou vyžadovat kvalifikovanou většinu. Pokud členy představenstva volí dozorčí rada, schvaluje též smlouvy o výkonu funkce jednotlivých členů představenstva.

Podle ust. § 152 ObčZ musí být fyzická osoba, která je členem voleného orgánu právnické osoby, tedy mj. i představenstva, plně svéprávná. Totéž platí i pro zástupce právnické osoby, která je členem voleného orgánu jiné právnické osoby. Další podmínky stanoví ust. § 46 odst. 1 ZOK, podle kterého nemůže být členem orgánu obchodní korporace ten, kdo není bezúhonný ve smyslu zákona

³⁵ ŘEHÁČEK, Oldřich. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 18.

o živnostenském podnikání, a ani ten, u koho nastala skutečnost, která je překážkou provozování živnosti.³⁶

2.2.2. Působnost představenstva

Kromě zastupování společnosti navenek je nejdůležitější působností představenstva obchodní vedení společnosti. V ZOK není pojem obchodní vedení definován. Podle judikatury se pod pojem obchodního vedení zpravidla zahrnuje organizace a řízení podniku, který náleží společnosti, řízení zaměstnanců, rozhodování o provozních záležitostech (zásobování, odbyt, reklama, vedení účetnictví atd.) a rozhodování o podnikatelských záměrech.³⁷ Podle novějšího rozhodnutí Nejvyššího soudu je obchodním vedením akciové společnosti „organizování a řízení její běžné podnikatelské činnosti, zejména rozhodování o provozu podniku (závodu) společnosti a s tím souvisejících vnitřních záležitostech společnosti, a to bez ohledu na to, zda je vykonává samo představenstvo společnosti či samostatně představenstvem pověřený člen představenstva anebo třetí osoba.“³⁸

Vedle obchodního vedení společnosti spočívá další působnost představenstva v zastupování společnosti navenek. V kapitole o statutárním orgánu je pojednáno o tom, že aktuální právní úprava je postavená na teorii fikce a opustila tedy rozlišování jednání jménem právnické osoby a jednání za právnickou osobu. Členové představenstva tedy za akciovou společnost jednají jako její zástupci. Z ust. § 164 ObčZ vyplývá, že člen představenstva může zastupovat AS ve všech záležitostech. Pokud má představenstvo více členů, je kolektivním statutárním orgánem. Každý člen představenstva společnost zastupuje samostatně, pokud stanovy neurčují, jak členové představenstva AS zastupují.

³⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, KUHN, Petr. § 46 [Podmínky výkonu funkce]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 147.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

Počet členů představenstva, jejich údaje, den vzniku a zániku jejich funkce a uvedení způsobu, jak za AS jednají, se zapisuje do obchodního rejstříku.³⁹

Kromě dvou výše uvedených působností spočívajících v obchodním vedení a jednání za společnost navenek svěřuje ZOK představenstvu ještě další působnosti. Například se každý člen představenstva může dovolávat u soudu neplatnosti usnesení valné hromady, valná hromada může pověřit představenstvo, aby stanovilo výši emisního kursu vyměnitelných či prioritních dluhopisů, představenstvo oznamuje způsobem určeným v emisních podmínkách vlastníkům prioritního dluhopisu informace potřebné pro uplatnění přednostního práva, představenstvo odpovídá za splnění podmínek pro nabývání vlastních akcií. Představenstvo dále informuje valnou hromadu o důvodech a cílech nabytí vlastních akcií, o počtu a jmenovité hodnotě nabytých akcií, o podílu na upsaném základním kapitálu, který tyto akcie představují, a o protihodnotě poskytnuté za tyto akcie, pro účely finanční asistence představenstvo řádně prošetří finanční způsobilost osoby, které je finanční asistence poskytována, a vypracuje písemnou zprávu pro její poskytnutí, rozhodne-li valná hromada o změně druhu akcií, o podstatné změně práv spojených s akcií nebo o omezení převoditelnosti akcií na jméno anebo o jejím zpřísnění, oznámí představenstvo bez zbytečného odkladu způsobem určeným den účinnosti změn stanov, představenstvo také rozhoduje o vyloučení akcionáře ze společnosti, který nesplnil vkladovou povinnost, popřípadě o prohlášení zatímního listu za neplatný, představenstvo posuzuje naplnění podmínek pro odmítnutí poskytnout akcionáři na valné hromadě vysvětlení a sděluje akcionáři důvody, představenstvo svolává na návrh kvalifikovaných akcionářů valnou hromadu, uveřejňuje účetní závěrku a výroční zprávu, popřípadě, nezpracovává-li se výroční zpráva, zprávu o podnikatelské činnosti společnosti a o stavu jejího majetku. Představenstvo má také rozsáhlou působnost při zvýšení a snížení základního kapitálu, například při zvýšení základního kapitálu vybírá znalce pro zpracování posudku na určení ceny nepeněžitého vkladu.⁴⁰

³⁹ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 435 [Postavení představenstva]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 923.

⁴⁰ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 435 [Postavení představenstva]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 923.

Kromě speciální působnosti představenstva má představenstvo také obecnou působnost statutárního orgánu upravenou v první hlavě ZOK. Statutární orgán rozhoduje o vyplacení podílu na zisku nebo jiných vlastních zdrojích. Představenstvo jako statutární orgán ovládané osoby vypracovává do 3 měsíců od skončení účetního období písemnou zprávu o vztazích mezi ovládající osobou a osobou ovládanou a mezi ovládanou osobou a osobami ovládanými stejnou ovládající osobou za uplynulé účetní období. Další působnost představenstva zakládají i další zákony. Například podle § 189 odst. 2 ObčZ platí, že pokud není povolán likvidátor, vykonávají jeho působnost všichni členové představenstva. Tzv. zbytková působnost představenstva, podle které statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou stanovy, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby, je upravena v ust. § 163 ObčZ. Další působnosti představenstva jsou stanoveny zákonem o přeměnách⁴¹ a zákonem o nabídkách převzetí⁴²; vedení účetnictví upravuje zákon o účetnictví⁴³.

⁴¹ Zákon č. 125/2008 Sb., zákon o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a o změně některých dalších zákonů (zákon o nabídkách převzetí), ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

2.3. Správní rada

Statutárním orgánem akciové společnosti v monistickém systému vnitřní správy AS je správní rada. Správní radě přísluší obchodní vedení a dohled nad činností společnosti.

2.3.1. Obsazení správní rady a volba jejích členů

Správní rada má tři členy, pokud jiný počet neurčují stanovy. Členy správní rady volí i odvolává valná hromada. Stanovy AS musí obsahovat údaj o tom, koho zakladatelé určují členy orgánů společnosti, kteří mají být podle stanov voleni valnou hromadou. Tento požadavek se vztahuje i na členy správní rady, které volí valná hromada ze zákona bez možnosti odchylky ve stanovách.⁴⁴

Stejně jako na členy představenstva se i na členy správní rady vztahuje ust. § 152 ObčZ, podle nějž musí být fyzická osoba, která je členem voleného orgánu právnické osoby, i zástupce právnické osoby, která je členem voleného orgánu jiné právnické osoby, plně svéprávná. Členem orgánu obchodní korporace nemůže být dále osoba, která není bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání, ani osoba, u které nastala skutečnost, která je překážkou provozování živnosti. Tyto skutečnosti vyplývají z ust. § 46 odst. 1 ZOK.⁴⁵

2.3.2. Působnost správní rady

V právní úpravě do 31. 12. 2020 byla povaha správní rady určena odkazem na postavení dozorčí rady (ust. § 456 odst. 2 ZOK) a přímo vymezenou působností správní rady (ust. § 460, § 463 odst. 1, § 511 ZOK).⁴⁶ Působnost

⁴⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 457 [Počet členů, funkční období]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 969.

⁴⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, KUHN, Petr. § 46 [Podmínky výkonu funkce]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 147.

⁴⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil. § 456 [Převzetí úpravy]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 810.

správní rady upravovalo ust. § 460 ZOK. Podle něj „*Správní rada určuje základní zaměření obchodního vedení společnosti a dohlíží na jeho řádný výkon.*“ Do působnosti správní rady náležely také všechny ostatní věci týkající se společnosti, pokud nebyly svěřeny do působnosti valné hromady. Dále se podle ust. § 456 odst. 2 ZOK správní rady a jejího předsedy týkají ustanovení v ZOK o dozorčí radě.

Úprava působnosti správní rady v tzv. velké novele vychází ze skutečnosti, že nadále již je monistický systém vnitřní správy AS, jak vyplývá z jeho názvu, založen na jediném orgánu, správní radě. Správní radě tak nyní náleží jak působnost statutárního orgánu, tak působnost orgánu kontrolního. Správní radě jako statutárnímu orgánu AS přísluší generální zástupčí oprávnění a také obchodní vedení společnosti. Další činnosti náležející do působnosti správní rady stanoví ZOK (například v ust. § 456 odst. 5 až 8) a mohou je určit i stanovy. Stanovy nesmí na správní radu přenést část působnosti valné hromady. Pokud to však umožňuje zákon, může přenést na správní radu některou ze svých působností valná hromada. Správní radě přísluší také tzv. zbytková působnost dle § 163 ObčZ.⁴⁷

⁴⁷ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 456 [Správní rada]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 965.

2.4. Fiduciární povinnosti

Pro povinnost statutárního orgánu spočívající v loajalitě a péči se používá souhrnného pojmu fiduciární povinnosti.⁴⁸ Povinnost péče řádného hospodáře ukládá členům statutárních orgánů ust. § 159 odst. 1 ObčZ. Podle tohoto ustanovení platí, že „*Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.*“ Z uvedeného ustanovení tedy vyplývá obecná povinnost každého člena voleného orgánu právnické osoby jednat s péčí řádného hospodáře, kterou se rozumí povinnost vykonávat funkci člena voleného orgánu s nezbytnou loajalitou a potřebnými znalostmi a pečlivostí.⁴⁹

Z textu uvedeného ustanovení vyvstává otázka, zda je potřeba nadále povinnosti statutárního orgánu dělit na povinnost péče řádného hospodáře a povinnost loajality, když podle jazykového výkladu ustanovení je povinnost loajality součástí povinnosti postupovat s péčí řádného hospodáře.⁵⁰ V rámci povinnosti postupovat s péčí řádného hospodáře se však rozlišuje mezi povinností loajality a povinností postupovat s potřebnými znalostmi a pečlivostí (někdy označovanou jako povinnost péče).

⁴⁸ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 5.

⁴⁹ LASÁK, Jan. § 159 [Požadavky na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 815.

⁵⁰ Srov. např. zde JOSKOVÁ, Lucie. Je rozdíl mezi povinností loajality a povinností postupovat s péčí řádného hospodáře? *Obchodněprávní revue*. 2019, č. 11–12, s. 281–286.

2.5. Povinnost péče řádného hospodáře

Jak již bylo uvedeno výše, povinnost péče řádného hospodáře vyplývá členům statutárních orgánů právnických osob z ust. § 159 odst. 1 ObčZ, podle kterého ten, kdo přijme funkci člena voleného orgánu, se zavazuje, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Dále je konstruována vyvratitelná domněnka, že kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky, jedná nedbale.

V předchozí kapitole o fiduciárních povinnostech obecně jsem poukázala na nejasnost, zda je povinnost loajality samostatná povinnost nezávislá na povinnosti péče řádného hospodáře či se jedná o součást povinnosti péče řádného hospodáře. Pro další text budu označovat jako povinnost péče řádného hospodáře v širším smyslu povinnost péče řádného hospodáře zahrnující povinnost loajality a jako povinnost péče řádného hospodáře v užším smyslu povinnost vykonávat funkci s potřebnými znalostmi a pečlivostí.

Povinnosti péče řádného hospodáře můžeme rozložit na několik složek. Obsahem první z nich je povinnost pečovat o majetek společnosti, chránit majetek před ztrátou, poškozením a jiným znehodnocením, a naproti tomu i zvažovat a přijímat riziko vyplývající z podnikatelské činnosti, která umožňuje zhodnocování majetku společnosti.⁵¹ Ohledně povahy péče se vyjadřuje judikatura např. v Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1194/2005, když uvádí, že má jít o péči řádnou, obezřetnou, preferující co nejlepší plnění potřeb a zájmů společnosti.

Člen statutárního orgánu je povinen jako součást péče řádného hospodáře povinen dodržovat zásadu legality, která znamená vázanost členů statutárních orgánů při výkonu funkce právními předpisy, zakladatelským právním jednáním a dalšími vnitřními předpisy obchodní korporace a usneseními nejvyššího orgánu. Nejvyšší orgán kapitálových společností může statutárnímu orgánu stanovit zásady jeho činnosti a udělovat pokyny strategického charakteru, nemůže však zasahovat do rozhodování o běžné podnikatelské činnosti. Statutární orgán, resp. jeho člen však podle ust. § 51 ZOK může požádat nejvyšší orgán obchodní korporace o udělení pokynu týkajícího se obchodního vedení společnosti.

⁵¹ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 12.

Udělením pokynu nejvyšším orgánem není nijak dotčena povinnost člena statutárního orgánu jednat s péčí řádného hospodáře.

Není zcela vyjasněnou otázkou, zda povinnost řádné péče musí zahrnovat také péči odbornou. Například podle Berana musí být řádný hospodář vybaven určitou sumou odborných znalostí se zřetelem k potřebám konkrétní společnosti.⁵²

Další otázkou úrovně péče řádného hospodáře je míra osobního nasazení vs. delegace úkolů. Podle ust. § 159 odst. 2 vykonává člen voleného orgánu svoji funkci osobně. Podle judikatury však péče řádného hospodáře znamená i schopnost člena statutárního orgánu rozpoznat, které činnosti již není schopen vykonávat sám, a vyplývá mu z toho povinnost zajistit si odbornou pomoc kvalifikované osoby.⁵³ Delegace z důvodu nedostatečné odbornosti člena statutárního orgánu jej však nezabavuje jeho povinnosti dohledu nad výkonem delegované činnosti na profesionála.⁵⁴ Ke stejnému závěru dochází i judikatura.⁵⁵

Obecná úprava povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře je doplněna některými kazuistickými normami, které stanoví vyvratitelné domněnky určující porušení povinnosti výkonu funkce člena statutárního orgánu s péčí řádného hospodáře. Jedná se o souhlas s vyplacením podílu na zisku v rozporu se zákonem (ust. § 34 odst. 3 ZOK), hlasování pro nabytí majetku podle ust. § 255 odst. 1 ZOK v případě, že úplata nebyla stanovena v souladu se zákonem a podle ust. § 106 odst. 2 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů, případ, kdy společnost neuposlechla výzvu rejstříkového soudu ke sdělení skutečností nebo předložení listin.⁵⁶

⁵² BERAN, Karel. Význam právních posudků vypracovaných advokáty v souvislosti s povinností reprezentantů kapitálových společností jednat s péčí řádného hospodáře. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 9, s. 25.

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006.

⁵⁴ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 26.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 134/2011, Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. 29 Cdo 1162/99, Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. 19 Odo 1773/2006, Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005.

⁵⁶ DVORÁK, Tomáš. *Akciová společnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 681–682.

2.6. Povinnost loajality

Závazek loajality obsahuje požadavek, aby osoba, kterou tato povinnost zavazuje, sledovala výlučně zájmy osoby, vůči které má tento závazek, a nenechala své jednání v pozici člena statutárního orgánu ovlivnit vlastním zájmem a zájmem dalších osob.⁵⁷ Povinnost loajality můžeme také charakterizovat jako povinnost člena statutárního orgánu upřednostňovat při výkonu funkce vždy zájmy právnické osoby před vlastními zájmy, zájmy svých blízkých atd.⁵⁸

Potřeba úpravy povinnosti loajality vychází ze skutečnosti, že oddělení vlastnictví akcií a peněžních toků společnosti od každodenního řízení společnosti přináší konflikt zájmů akcionářů na straně jedné a představenstva na straně druhé. Skutečnost, že akcionáři mají pochopitelně jiné zájmy než představenstvo, nutí akcionáře vynakládat prostředky na kontrolu představenstva a představenstvo prezentovat se jako jejich loajální zástupce. Jelikož tyto dlouhodobé pokračující právní vztahy na jedné straně není vždy možné nebo výhodné detailně upravit smlouvou a na druhé straně mají členové statutárních orgánů silné právní nástroje disponovat s pozicí společnosti a zájmy společnosti, potažmo akcionářů, je k založení rovnováhy právního vztahu člena statutárního orgánu a společnosti potřeba založit závazek loajality a za jeho porušení stanovit přísné sankce. Pokud by totiž takové záruky právní řád stranám vztahu nedával, a tedy nezaručoval ochranu jejich protichůdných zájmů, pravděpodobně by do takových vztahů nevstupovaly.⁵⁹

⁵⁷ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 27.

⁵⁸ LASÁK, Jan. § 159 [Požadavky na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 815.

⁵⁹ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 27–28.

2.7. Povinnost loajality v českém právním řádu

Jak již bylo uvedeno výše, je v českém právu povinnost loajality založena ustanovením § 159 odst. 1 ObčZ. Zavazuje všechny členy statutárních orgánů právnických osob.

U povinnosti loajality můžeme rozlišovat její aktivní a pasivní složku. Pasivní složkou je povinnost zdržet se všeho, co není v zájmu společnosti, a mj. také zákaz jednání ve střetu zájmů. Aktivní složka představuje iniciativu v péči o zájmy společnosti a překrývá se tak s péčí řádného hospodáře.⁶⁰

Rozhodovací praxe soudů k povinnostem členů statutárních orgánů je poměrně bohatá. Jako porušení povinnosti loajality lze hodnotit například situaci, kdy člen orgánu právnické osoby v rozporu se zájmy právnické osoby a proti pravidlům vedení účetnictví z majetku právnické osoby odčerpá část prostředků pro své soukromé účely.⁶¹ Za příklad jednání, které ukazuje na jednání členů statutárního orgánu, které není v souladu plněním povinnosti loajality, lze považovat upřednostnění vlastních finančních zájmů nebo zájmů dalších osob před důsledným plněním svých povinností ve prospěch právnické osoby.⁶²

Povinnost loajality v sobě podle Lasáka⁶³ obsahuje též povinnost mlčenlivosti o důvěrných informacích, které člen orgánu získal v rámci výkonu funkce, včetně obchodního tajemství, pokud jejich zpřístupnění nevyžaduje zákon, vykonatelné soudní rozhodnutí nebo jiný požadavek na řádný výkon funkce, resp. povinnost jednat podle zakladatelského právního jednání právnické

⁶⁰ ČERNÁ, Stanislava. K některým aspektům zájmu kapitálové společnosti. *Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám: právo společností – ohlédnutí za dvěma desetiletími účinnosti obchodního zákoníku*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 65.

⁶¹ Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 3. 2006, sp. zn. 8 Tdo 222/2006, Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 8. 2006, sp. zn. 8 Tdo 940/2006, Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006, Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007.

⁶² Srov. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1143/2005.

⁶³ LASÁK, Jan. § 159 [Požadavky na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 815.

osoby a právních předpisů, případně rozhodnutí nejvyššího orgánu právnické osoby.⁶⁴

2.7.1. Střet zájmů

Zákaz střetu zájmů upravuje v obecné rovině občanský zákoník jako zákaz střetu zájmů zástupce a zastoupeného v ust. § 437 odst. 1 ObčZ. Podle tohoto ustanovení *„Zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže při smluvním zastoupení zastoupený o takovém rozporu věděl nebo musel vědět.“* Ustanovení odstavce 2 potom obsahuje pravidlo *„Jednal-li zástupce, jehož zájem je v rozporu se zájmem zastoupeného, s třetí osobou a věděla-li tato osoba o této okolnosti nebo musela-li o ní vědět, může se toho zastoupený dovolat.“* a vyvratitelnou právní domněnku, že rozpor v zájmech zástupce a zastoupeného existuje, pokud zástupce jedná i za tuto třetí osobu nebo pokud jedná ve vlastní záležitosti.

Dále obsahuje občanský zákoník speciální úpravu týkající se střetu zájmů ve vztahu právnické osoby a člena jejího statutárního orgánu v ust. § 165 odst. 2 ObčZ. podle kterého jmenuje soud opatrovníka právnické osobě, pokud jsou zájmy člena jejího statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a právnická osoba nemá jiného člena orgánu schopného ji zastupovat. Podle Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4384/2015, pokud má právnická osoba jiného člena orgánu, který je oprávněn za právnickou osobu jednat (člena statutárního orgánu, likvidátora), nelze jmenovat opatrovníka podle § 165 odst. 2 ObčZ, stejně tak pokud má právnická osoba z jiného důvodu jmenovaného opatrovníka, který je oprávněn za ni jednat, nepostupuje se podle ust. § 165 odst. 2 ObčZ, přestože by byly zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a nebyl zde jiný člen orgánu oprávněný jednat za právnickou osobu. Opatrovník sice není orgánem

⁶⁴ LASÁK, Jan. § 159 [Požadavky na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 815.

společnosti, je však oprávněn za právnickou osobu právně jednat, proto není důvodu jmenovat (dalšího) opatrovníka podle § 165 odst. 2 ObčZ.⁶⁵

Občanský zákoník speciálně upravuje také střet zájmů členů statutárních orgánů obchodní korporace, a to v ust. § 54 ObčZ. Pokud se člen orgánu obchodní korporace dozví, že při výkonu jeho funkce může dojít ke střetu jeho zájmu se zájmem obchodní korporace, má informační povinnost, kterou musí splnit bez zbytečného odkladu, a to vůči ostatním členům orgánu, jehož je členem, a kontrolnímu orgánu, pokud je zřízen, jinak nejvyššímu orgánu. Obchodní korporace může na informaci o střetu zájmů reagovat různými způsoby: další členové statutárního orgánu mohou vzít informaci o možném střetu zájmu pouze na vědomí, kontrolní orgán může uplatňovat přísnější dohled nad jednáním členů statutárního orgánu, kontrolní nebo nejvyšší orgán může na určitou dobu pozastavit členu orgánu, který je ve střetu zájmů, výkon jeho funkce, nejvyšší nebo kontrolní orgán může zakázat uzavření určité smlouvy nebo pokud je další výkon funkce neslučitelný se střetem zájmů, může být člen statutárního orgánu ve střetu zájmů dokonce odvolán.⁶⁶

Může nastat situace, že před splněním informační povinnosti obchodní korporace na oznámený střet zájmů nijak nereaguje. Potom je člen statutárního orgánu přesto povinen jednat v zájmu obchodní korporace. Pokud člen statutárního orgánu korporace v jejím zájmu nejedná, či dokonce jedná přes zákaz uzavření konkrétní smlouvy, porušuje tím svou povinnost loajality a obchodní korporaci odpovídá za tím způsobenou újmu.⁶⁷

⁶⁵ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 32.

⁶⁶ Tamtéž, s. 33.

⁶⁷ ČÍŽEK, Vladimír. Zajištění dluhů spřízněných osob v zákoně o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 11–12, s. 318–324.

2.8. Pravidlo podnikatelského úsudku

Pravidlo podnikatelského úsudku je zakotveno v ust. § 51 odst. 1 ZOK. Podle něj *„Pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.“* Toto pravidlo je důležité pro interpretaci povinnosti péče řádného hospodáře.⁶⁸

Podstata pravidla podnikatelského úsudku spočívá ve skutečnosti, že dává členům statutárního orgánu možnost „bezpečného přístavu“, v případě, že jednali *lege artis*, bez ohledu na způsobený následek. Jeho podstata tedy není v tom, že by nějak modifikovalo povinnost péče řádného hospodáře, která vyplývá z ust. § 159 ObčZ, pravidlo podnikatelského úsudku je jakýmsi „ochranným štítem“ pro člena statutárního orgánu, který, i když jednal pečlivě a s potřebnými znalostmi, přesto bylo jeho jednání pro obchodní korporaci ve výsledku negativní. Soudy by v takovém případě neměly *ex post* hodnotit podstatu jeho rozhodování a jeho důsledky, ale měly by se spokojit s posouzením toho, zda byl řádný proces rozhodování. Proces rozhodování nemůže být *lege artis*, pokud člen statutárního orgánu jednal neloajálně, tedy nejednal s nezbytnou loajalitou, takovou, kterou lze rozumně předpokládat vzhledem k okolnostem. Součástí pravidla podnikatelského úsudku je tedy také rozumné zohlednění rizikovosti konkrétního jednání.⁶⁹ Jinými slovy se při posuzování podnikatelských rozhodnutí nehledí na obsah nebo ekonomické parametry, ale dodržování pravidel rozhodovacího procesu vyjádřených v pravidle podnikatelského úsudku. I kdyby by rozhodnutí mělo pro společnost nepříznivé dopady, samo o sobě to neznamená, že člen statutárního orgánu porušil povinnost péče řádného hospodáře. Důležité je, jestli jednal s nezbytnou loajalitou, dostatečnou informovaností a motivován zájmem společnosti.⁷⁰

⁶⁸ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 45.

⁶⁹ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil. § 51 [Pravidlo podnikatelského úsudku a pokyny nejvyššího orgánu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 163.

⁷⁰ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 45.

Na druhou stranu se pohledem pravidla podnikatelského úsudku neposuzuje soulad obchodního rozhodnutí s právním řádem a vnitřním právem společnosti. Tedy pokud je rozhodnutí protiprávní, porušuje člen statutárního orgánu společnosti povinnost péče řádného hospodáře i přesto, že disponoval potřebnými informacemi a byl přesvědčen o výhodnosti takového rozhodnutí pro společnost.⁷¹

⁷¹ Tamtéž.

2.9. Další povinnosti člena statutárního orgánu akciové společnosti

V právních předpisech je možné nalézt také několik dalších povinností, které zavazují členy statutárních orgánů kapitálových společností. Jedná se o povinnost řídit se zásadami a pokyny valné hromady, povinnost mlčenlivosti, povinnost dodržovat zákaz konkurence, zákaz vnitřního obchodování a různé další povinnosti.

2.9.1. Povinnost řídit se zásadami a pokyny valné hromady

Podle ust. § 47 ZOK nejsou omezení jednatelského oprávnění orgánu obchodní korporace společenskou smlouvou nebo jiným ujednáním nebo rozhodnutím orgánu obchodní korporace vůči třetím osobám účinná, a to ani v případě, že byla zveřejněna. Z toho vyplývá, že mohou nastat situace, kdy může být člen statutárního orgánu vázán pokyny, které se dotýkají jeho generálního oprávnění statutárního orgánu. Takové pokyny mohou být uvedeny ve stanovách, smlouvě o výkonu funkce nebo uděleny jiným orgánem společnosti – valnou hromadou nebo dozorčí radou. Je třeba poznamenat, že i v případě, kdy je stanoveno, že se člen statutárního orgánu musí řídit pokyny valné hromady, zůstává jeho odpovědnost za výkon funkce statutárního orgánu s péčí řádného hospodáře nedotčena. Vnitřní omezení oprávnění jednat za společnost je však potřeba odlišit od stanovení způsobu jednání statutárního orgánu za společnost, které se zapisuje do obchodního rejstříku.⁷²

Pokyny valné hromady, pokud nejsou v rozporu se zákonem nebo stanovami, jsou pro statutární orgán závazné. Z ust. § 2432 ObčZ lze dovodit, že člen statutárního orgánu se nemusí pokyny valné hromady řídit v případě, že by byl pokyn v rozporu s jeho povinností péče řádného hospodáře nebo se zájmy společnosti a člen statutárního orgánu by neměl možnost včas získat změnu pokynu valné hromady.⁷³

⁷² MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 61–62.

⁷³ Tamtéž.

2.9.2. Povinnost mlčenlivosti

Zákon o obchodních korporacích sice neobsahuje výslovné ustanovení, které by členům statutárního orgánu ukládalo povinnost mlčenlivosti, tato je však součástí povinnosti loajality. Podle Mancelové má dle ZOK člen statutárního orgánu společnosti povinnost mlčenlivosti vyplývající z povinnosti loajality v případě, že by společnosti vznikla vyjádřením důvěrné informace nebo skutečnosti škoda.⁷⁴

2.9.3. Povinnost dodržovat zákaz konkurence

Mezi další základní povinnosti člena statutárního orgánu kapitálové společnosti patří povinnost dodržovat zákaz konkurence. Podle ust. § 441 ZOK „(1) Člen představenstva nesmí podnikat v předmětu činnosti společnosti, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného. (2) Člen představenstva nesmí být členem statutárního orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti nebo osobou v obdobném postavení, ledaže se jedná o koncern. (3) Člen představenstva se nesmí účastnit na podnikání jiné obchodní korporace jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti.“

Zákaz konkurence má zajistit, aby nedošlo k poškození společnosti jednáním osob, které mají informace o aktivitách a stavu společnosti. Dále má zákaz konkurence zabránit jednání člena statutárního orgánu, které by zvýhodnilo jeho nebo jinou osobu na základě toho, že vykonává funkci v orgánu společnosti.⁷⁵ Se zákazem konkurence souvisí i oznamovací povinnost člena orgánu o střetu zájmů podle ust. § 54 ZOK, o které již bylo pojednáno v podkapitole o střetu zájmů.

ZOK stanoví ze zákazu konkurence výjimku. V případě, že orgán, který je oprávněn k volbě člena představenstva, nebo při založení společnosti zakladatelé byli upozorněni členem představenstva na to, že existuje některá ze skutečností, která by jinak zakládala zákaz konkurence, nebo pokud taková skutečnost vznikla později a člen představenstva na ni písemně upozornil, pak se na uvedenou

⁷⁴ Tamtéž, s. 65–66.

⁷⁵ MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 66.

činnost zákaz nevztahuje. Výjimka vychází z předpokladu, že ne každá situace, která spadá pod zakázané činnosti, musí být pro společnost reálně ohrožující.⁷⁶

Ustanovení § 5 ZOK upravuje nárok obchodní korporace vůči tomu, kdo porušil zákaz konkurence, na vydání prospěchu z toho získaného. Podle něj: *„Obchodní korporace může požadovat, aby jí ten, kdo porušil zákaz konkurenčního jednání, vydal prospěch, který v důsledku toho získal, anebo aby na ni převedl z toho vzniklá práva, ledaže to vylučuje povaha získaných práv; to platí obdobně pro každého jiného nabyvatele tohoto prospěchu nebo práva, ledaže tento nabyvatel jednal v dobré víře.“*

Kromě výše uvedené speciální úpravy důsledků porušení zákazu konkurence může společnost požadovat také náhradu újmy způsobené porušením zákonem stanovené povinnosti dodržovat zákaz konkurence podle ust. § 2910 ObčZ a v případě porušení zákazu konkurence stanoveného smluvně podle ust § 2913 ObčZ. Dále se společnost může domáhat v případě, že charakter konkurenčního jednání připouští využití zdržovací žaloby, také upuštění od zakázaného jednání.⁷⁷

2.9.4. Povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování

Ustanovení § 55 ZOK stanoví, že pokud člen orgánu obchodní korporace hodlá uzavřít s touto korporací smlouvu, musí o tom bez zbytečného odkladu informovat orgán, jehož je členem, a kontrolní orgán, byl-li zřízen, jinak nejvyšší orgán. Zároveň musí uvést podmínky, za jakých má být smlouva uzavřena. Tato povinnost platí obdobně také pro smlouvy mezi obchodní korporací a osobou členovi jejího orgánu blízkou nebo osobami jím ovlivněnými nebo ovládanými. Člen představenstva může splnit povinnost také tím, že místo dozorčí rady informuje přímo valnou hromadu. Stejná povinnost se vztahuje podle ust. § 56 ZOK také na případy, kdy má obchodní korporace zajistit nebo utvrdit dluhy členů orgánu nebo se stát jejich spoludlužníkem. Neplatí naopak pro smlouvy uzavírané v rámci běžného obchodního styku.

⁷⁶ Tamtéž, s. 68.

⁷⁷ Tamtéž, s. 69.

2.9.5. Další povinnosti

ZOK obsahuje mnoho dalších povinností členů statutárních orgánů, mezi které patří zajištění řádného vedení účetnictví, povinnost předkládat ke schválení valné hromadě řádnou, mimořádnou, konsolidovanou a mezitímní účetní závěrku, návrh na rozdělení zisku, návrh na úhradu ztráty. Dále mají povinnost spolu s účetní závěrkou zveřejnit zprávu o podnikatelské činnosti společnosti a o stavu jejího majetku. Představenstvo má také povinnost svolat ve stanovených případech, alespoň jednou za účetní období, valnou hromadu. Členové valné hromady mají povinnost se valné hromady účastnit a musí jim být uděleno slovo, kdykoli o to požádají.⁷⁸

⁷⁸ MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 74–75.

3. Odpovědnost statutárních orgánů

Vztah mezi obchodní společností a jejím statutárním orgánem je založen na oddělení vlastnictví a kontroly. Majetkovým základem společnosti jsou investice akcionářů, kteří však nemají větší vliv na každodenní fungování společnosti. Řízení společnosti je v rukou členů statutárních orgánů. Oddělení vlastnictví akcií a peněžních toků společnosti od každodenního řízení společnosti přináší konflikt zájmů akcionářů na straně jedné a členů statutárního orgánu na straně druhé. Jelikož členové statutárního orgánu nejsou investory, mají maximální zájem na maximalizaci vlastního prospěchu. Z těchto důvodů je nutná právní úprava odpovědnosti členů statutárních orgánů za porušení jejich povinností.

Cílem této kapitoly by mělo být srovnání právní úpravy před rekodifikací soukromého práva a po této rekodifikaci. Jednotlivé podkapitoly představí právní úpravu před rekodifikací, právní úpravu po rekodifikaci, tedy aktuální právní úpravu, a následovat bude jejich porovnání.

3.1. Úprava odpovědnosti statutárních orgánů před rekodifikací

Právní úprava před rekodifikací soukromého práva v České republice znala tzv. generální klauzuli deliktu. Pokud došlo k jejímu naplnění, vznikl poškozenému nárok na náhradu škody. Právní úprava nerozlišovala, jaký statek byl zasažen a nerozlišovala ani škodu; existovala jedna jediná kategorie škody.⁷⁹

Problematika odpovědnosti statutárních orgánů byla řešena jen v obchodním zákoníku. Vztah, který vznikl porušením povinnosti vyplývající z právního vztahu mezi akciovou společností a členem jejího představenstva, byl vztahem obchodněprávním.⁸⁰ Šlo podle tehdejšího pojetí o tzv. absolutní

⁷⁹ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 71.

⁸⁰ ŘEHÁČEK, Oldřich. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 126.

obchodní závazkový vztah podle ust. § 261 odst. 3 písm. f) ObchZ.⁸¹ Vztah mezi obchodní společností a členem jejího statutárního orgánu tedy podléhal ObchZ, stejně jako právní režim odpovědnosti člena statutárního orgánu za škodu způsobenou porušením povinnosti při výkonu funkce.

Povinnosti členů statutárních orgánů a jejich odpovědnost nebyly zakotveny obecně, existovala pouze speciální úprava ve vztahu k akciové společnosti v ust. § 194 odst. 5 ObchZ. Podle ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ: *„Členové představenstva jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu. Je-li sporné, zda člen představenstva jednal s péčí řádného hospodáře, nese důkazní břemeno o tom, že jednal s péčí řádného hospodáře, tento člen představenstva. Ti členové představenstva, kteří způsobili společnosti porušením právních povinností při výkonu působnosti představenstva škodu, odpovídají za tuto škodu společně a nerozdílně. Smlouva mezi společností a členem představenstva nebo ustanovení stanov vylučující nebo omezující odpovědnost člena představenstva za škodu jsou neplatné. Členové představenstva odpovídají za škodu, kterou způsobili společnosti plněním pokynu valné hromady, jen je-li pokyn valné hromady v rozporu s právními předpisy.“* Z uvedeného ustanovení vyplývá povinnost členů statutárního orgánu vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře a také povinnost zachovávat mlčenlivost o informacích a skutečnostech, pokud by jejich vyzrazení třetím osobám mohlo způsobit společnosti škodu. Členové statutárního orgánu měli povinnost respektovat omezení určená stanovami nebo společenskou smlouvou a také rozhodnutími valné hromady a dozorčí rady. Dále se měli řídit zásadami a pokyny valné hromady.

Ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ se na základě ust. § 200 odst. 3 ObchZ aplikovalo také na odpovědnost členů dozorčí rady, podle ust. 135 odst. 2 ObchZ na jednatele společnosti s ručením omezeným a podle ust. § 138 odst. 2 ObchZ na dozorčí radu společnosti s ručením omezeným. Nejvyšší soud judikoval, že také *„likvidátor je orgánem likvidované obchodní společnosti a za výkon své působnosti odpovídá týmž způsobem jako členové statutárních orgánů obchodní společnosti.“*⁸²

⁸¹ Viz např. ČERNÁ, Stanislava. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3 díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 247.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 433/2007.

Odpovědnost člena statutárního orgánu byla založena na myšlence, že člen statutárního orgánu odpovídá obchodní společnosti, jejímž jménem jedná, objektivně, na základě obecné odpovědnosti podle ObchZ; nebylo tedy třeba řešit otázku zavinění. Protiprávnost byla měřena měřítkem povinnosti řádného hospodáře; naproti tomu smluvní obchodní právo vyžadovalo povinnost odborné péče.⁸³ V případě odpovědnosti člena statutárního orgánu šlo o odpovědnost za řádný výkon činnosti, nikoli odpovědnost za výsledek činnosti.⁸⁴ Tato odpovědnost tedy odpovídá prospektivní koncepci odpovědnosti, odpovědnosti aktivní, resp. odpovědnosti za splnění povinnosti, která je opakem retrospektivní koncepce odpovědnosti, ve smyslu sankční odpovědnosti za porušení povinnosti.

Podle ust. § 757 ObchZ pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených ObchZ platilo obdobně ust. § 373 a násl. Ustanovení § 373 ObchZ stanovilo, že „*Kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.*“ Z uvedeného ustanovení vyplývá objektivní charakter odpovědnosti, tedy odpovědnost za protiprávní následek bez ohledu na zavinění.⁸⁵

Nešlo však o odpovědnost absolutní,⁸⁶ neboť připouštěla liberaci v případě prokázání okolností vylučujících odpovědnost; člen představenstva se mohl odpovědnosti zprostit, pokud prokázal, že porušil svoji odpovědnost proto, že mu v jejím splnění zabránila okolnost vylučující protiprávnost, za kterou se považuje „*překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále, že by v době vzniku*

⁸³ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 71–72.

⁸⁴ ŘEHÁČEK, Oldřich. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 126.

⁸⁵ VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 102.

⁸⁶ Výjimku tvořila absolutní odpovědnost v ust. § 179 odst. 1 ObchZ za škodu způsobenou výplatou podílu na zisku v případě rozhodnutí představenstva o výplatě dividendy v rozporu se zákonem. ŘEHÁČEK, Oldřich. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 126.

*závazku tuto překážku předvídala.*⁸⁷ Hlediskem posouzení nepřekonatelnosti překážky je možnost splnění povinnosti při vynaložení péče řádného hospodáře.⁸⁸

Dalším liberačním důvodem bylo také plnění pokynu valné hromady, pokud pokyn nebyl v rozporu s právními předpisy nebo stanovami společnosti. Podle ust. § 194 odst. 4 ObchZ se představenstvo akciové společnosti a na základě dalších ustanovení⁸⁹ také dozorčí rada akciové společnosti a jednatel a členové dozorčí rady společnosti s ručením omezeným řídili zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, pokud byly v souladu s právními předpisy a stanovami. Pokud byl pokyn valné hromady protiprávní a člen statutárního orgánu společnosti by jeho splnění neodmítl, za škodu by společnosti odpovídal.⁹⁰

Černá uvádí ještě jeden specifický případ vyloučení odpovědnosti člena statutárního orgánu vůči společnosti. Pokud by dozorčí rada zakázala statutárnímu orgánu určité jednání nebo neudělila předchozí souhlas k uzavření smlouvy v případě, že by ho vyžadoval zákon nebo stanovy, a neuzavření smlouvy by společnosti způsobilo škodu, byli by za ni solidárně odpovědni členové dozorčí rady, kteří nejednali s péčí řádného hospodáře, případně by přicházela v úvahu solidární odpovědnost členů obou orgánů.⁹¹

V případě kolektivních statutárních orgánů byla odpovědnost jejich členů solidární. Členové statutárního orgánu odpovídali podle ObchZ za škodu společně a nerozdílně.⁹²

⁸⁷ Ust. § 374 odst. 1 ObchZ.

⁸⁸ ČERNÁ, Stanislava. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3 díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 249.

⁸⁹ Jde o ust. § 135 odst. 2 ObchZ, ust. § 138 odst. 2 ObchZ a ust. § 200 odst. 3 ObchZ.

⁹⁰ ČERNÁ, Stanislava. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3 díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 249.

⁹¹ Tamtéž, s. 250.

⁹² VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností.* Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 102.

3.2. Odpovědnost členů statutárních orgánů po rekodifikaci soukromého práva

Pokud člen statutárního orgánu poruší povinnost loajality nebo povinnost péče řádného hospodáře, odpovídá společnosti za újmu tím způsobenou. Koncepce odpovědnosti člena statutárního orgánu za jednání s péčí řádného hospodáře je založena na obecné úpravě povinnosti k náhradě škody.⁹³

3.2.1. Základ odpovědnosti člena statutárního orgánu

Občanský zákoník neobsahuje speciální skutkovou klauzuli odpovědnosti člena statutárního orgánu. Ustanovení § 159 odst. 3 ObčZ vychází z toho, že členu voleného orgánu vznikla povinnost uhradit škodu vzniklou jednáním, které nebylo v souladu s požadavky péče řádného hospodáře, vyplývající však z jiných ustanovení. Taktéž úprava tzv. reflexní škody v ust. § 213 ObčZ upravuje situaci, kdy člen orgánu korporace způsobí korporaci škodu, sama však odpovědnost za újmu nezakládá. Odpovědnost členů statutárních orgánů lze tedy vyvozovat pouze na základě obecné úpravy deliktního práva.⁹⁴

Podle ust. § 159 odst. 3 ObčZ) platí, že „*Nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.*“ Jak je již uvedeno výše, ustanovení § 159 odst. 3 ObčZ však samo o sobě právo právnické osoby na náhradu škody vůči členovi jejího voleného orgánu nezakládá. Vztahuje se k porušení veškerých povinností člena voleného orgánu při výkonu jeho funkce.⁹⁵ Občanský zákoník neobsahuje ani jinde žádnou generální klauzuli odpovědnosti členů volených orgánů

⁹³ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. Odpovědnost za jednání s péčí řádného hospodáře... z pohledu teorií právnických osob. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2020, č. 2, s. 247.

⁹⁴ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 73.

⁹⁵ LASÁK, Jan. § 159 [Požadavky na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 815.

právnických osob.⁹⁶ Právo na náhradu škody musí právnické osobě plynout z jiného ustanovení občanského zákoníku nebo jiného právního předpisu.

Občanský zákoník nestojí na koncepci jednotného civilního deliktu, když má odlišné režimy pro povinnost k náhradě škody na základě porušení povinnosti vyplývající ze zákona, v ust. § 2910 a násl., a pro povinnost nahradit škodu v důsledku porušení smluvní povinnosti, v ust. § 2913 a násl. S rekonstrukcí se změnila také formulace tzv. prevenční normy^{97 98}.

3.2.2. Prospektivní povaha odpovědnosti člena statutárního orgánu

V kapitole o koncepcích odpovědnosti bylo pojednáno o prospektivním a retrospektivním pojetí odpovědnosti. Péči řádného hospodáře můžeme považovat za příklad prospektivního pojetí odpovědnosti, členové statutárního orgánu v první řadě odpovídají za splnění svých primárních povinností.

Smyslem povinnosti péče řádného hospodáře má být to, aby se osoby, které mají tuto povinnost uloženu, chovaly řádně a v souladu s požadavky, které jsou na ně kladeny v návaznosti na výkon jejich funkce a chovaly se takovým způsobem, aby jim nevznikla sekundární povinnost k náhradě škody v důsledku porušení péče řádného hospodáře.⁹⁹

3.2.3. Význam zavinění jako prvku odpovědnosti člena statutárního orgánu

Kromě úvahy o prospektivní povaze odpovědnosti členů volených orgánů je třeba vyjasnit, zda jde v tomto případě o odpovědnost subjektivní či objektivní. Tato skutečnost je rozhodující pro posouzení kritérií, na jejichž základě má být odpovědnost členů volených orgánů založena. Pokud jde totiž o odpovědnost

⁹⁶ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 73–74.

⁹⁷ Ustanovení § 2900 ObčZ: „Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.“

⁹⁸ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 74.

⁹⁹ Tamtéž, s. 76.

objektivní, nemá na ni vliv případné zavinění, posuzuje se pouze, zda došlo či nedošlo k porušení právní povinnosti – péče řádného hospodáře. Pokud je však odpovědnost člena voleného orgánu subjektivní, musíme kromě protiprávnosti posuzovat, zda daná osoba vznik škody zavinila.

V literatuře se objevují oba názory. První názor, tedy že je odpovědnost členů statutárních orgánů objektivní, který zastává např. Lasák,¹⁰⁰ je založen na skutečnosti, že vztah mezi členem statutárního orgánu a společností je smluvním vztahem. Proto odpovídá člen statutárního orgánu objektivně – na základě ust. § 2913 ObčZ.

Názor o subjektivní odpovědnosti členů statutárních orgánů, který zastávají např. Štenglová a Havel,¹⁰¹ je založen na skutečnosti, že podle něj je důvodem vzniku odpovědnosti zákon, nikoli tedy smlouva, a odpovědnost je tedy založena na ust. § 2910 ObčZ. V tomto případě se vyžaduje zavinění na straně škůdce – člena statutárního orgánu.¹⁰²

3.2.4. Nárok kapitálové společnosti na náhradu újmy

Vzniku nároku společnosti na náhradu škody vůči členu statutárního orgánu se posuzuje podle obecných pravidel pro platných pro vznik nároku na náhradu újmy. Je nutné splnění základních podmínek, kterými jsou protiprávní jednání člena statutárního orgánu, vznik újmy a příčinná souvislosti mezi jednáním a vznikem újmy. Podle ObčZ existuje odpovědnost za různá porušení, a to porušení dobrých mravů podle ust. § 2909, porušení zákona podle ust. § 2910 a porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy podle ust. § 2913.

Odpovědnost za porušení dobrých mravů a odpovědnost za porušení zákona jsou odpovědnosti subjektivní.¹⁰³ Předpokladem vzniku povinnosti

¹⁰⁰ LASÁK, Jan, POKORNÁ, Jarmila, ČÁP, Zdeněk, DOLEŽIL, Tomáš a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.

¹⁰¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil. § 51 [Pravidlo podnikatelského úsudku a pokyny nejvyššího orgánu]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář.* 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 163.

¹⁰² NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob.* Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 76–77.

¹⁰³ MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 77.

nahradit újmu je úmyslné zavinění, přičemž úmysl se musí vztahovat k jednání, újmě i příčinné souvislosti. Jednající však nemusí vědět, že jeho jednání je možné posoudit jako rozporné s dobrými mravy.¹⁰⁴ Zavinění je nutným předpokladem vzniku povinnosti nahradit újmu vzniklou také porušením zákona.¹⁰⁵

Kromě povinností vyplývajících ze zákona může být člen statutárního orgánu vázán také povinnostmi vyplývajících mu ze smlouvy o výkonu funkce; ta mu může ukládat přísnější standard vyžadované péče nebo další povinnosti nad rámec zákona. Odpovědnost za porušení smluvní povinnosti je na rozdíl od odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti založena na objektivním principu.¹⁰⁶ Člen statutárního orgánu se může odpovědnosti zprostit, pokud prokáže, že mu svědčí některý z liberačních důvodů, tedy že nemohl splnit svoji povinnost z důvodu, že mu v tom bránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka, která vznikla nezávisle na jeho vůli. Odpovědnosti se však škůdce nezprostití, pokud překážka vznikla ze škůdcových osobních poměrů nebo až v době, kdy již byl v prodlení s plněním smluvní povinnosti, nebo překážka, kterou měl podle smlouvy škůdce povinnost překonat.

3.2.5. Rozsah náhrady škody

Pokud se prokáže protiprávní jednání člena statutárního orgánu, které bude spočívat v porušení péče řádného hospodáře, dále vznik škody, příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody a případně zavinění, bude založena odpovědnost člena statutárního orgánu k náhradě škody.

Pokud jde o stanovení rozsahu náhrady škody, podle ust. § 2894 ObčZ zahrnuje povinnost nahradit jinému újmu vždy povinnost k náhradě újmy na jmění¹⁰⁷ (škody). Rozlišuje se újma majetková a nemajetková. Škůdce má povinnost nahradit nemajetkovou újmu pouze v případě, že tak stanoví zvláštní

¹⁰⁴ BEZOUŠKA, Petr. § 2909 [Porušení dobrých mravů]. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1533.

¹⁰⁵ BEZOUŠKA, Petr. § 2910 [Porušení zákona]. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1537.

¹⁰⁶ MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 77.

¹⁰⁷ Jměním se rozumí souhrn majetku a dluhů.

zákon nebo dohoda stran. Pro obchodní korporace však platí zvláštní úprava v ust. § 3 odst. 2 ZOK, podle něž ukládá-li ZOK povinnost nahradit újmu, postihuje škůdce i povinnost nahradit nemajetkovou újmu. Povinnost se však podle odborné literatury vztahuje i na případy porušení povinnosti podle ZOK, kdy povinnost náhrady újmy stanoví občanský zákoník.¹⁰⁸

Podle ust. § 2951 odst. 1 ObčZ se škoda primárně nahrazuje uvedením do původního stavu. Pokud to není dobře možné nebo to žádá poškozený, nahrazuje se škoda v penězích. Hradí se skutečná škoda a ušlý zisk. Pokud spočívá skutečná škoda ve vzniku dluhu, má podle ust. § 2952 ObčZ poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu. Nahrazuje se také čistá ekonomická škoda, kterou můžeme popsat jako škodu způsobenou bez zásahu do absolutního práva nebo jiného právem chráněného zájmu poškozeného a její podstatou je snížení hodnoty majetku bez současného narušení vlastnictví nebo zásahu do jiných chráněných statků^{109, 110}.

3.2.6. Promlčení práva na náhradu škody nebo újmy

Právo na náhradu škody či jiné újmy se promlčuje ve lhůtě 10 let ode dne, kdy škoda vznikla. Objektivní desetiletá promlčecí lhůta se aplikuje za splnění dvou podmínek, a to že škoda nebo jiná újma nebyly způsobeny úmyslně a nejedná se o újmu způsobenou na svobodě, životě a zdraví.¹¹¹

Plynutí objektivní promlčecí lhůty počíná od vzniku škody nebo jiné újmy, tedy od okamžiku, kdy se škoda nebo jiná újma projevila. Prvním dnem promlčecí lhůty je den následující po dni, ve kterém tato škoda nebo jiná újma vznikla nebo se projevila. Tento den přitom nemusí být totožný se dnem, kdy došlo ke škodné

¹⁰⁸ MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 128.

¹⁰⁹ U fyzické osoby také narušení jejího zdravotního stavu.

¹¹⁰ MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 77 a 129.

¹¹¹ LAZÍKOVÁ, Jarmila, ŠTEVČEK, Marek. § 636 [Právo na náhradu škody nebo újmy]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 2236.

události. Škoda nebo jiná újma se totiž nemusí projevit okamžitě, ale třeba až po nějakém čase.¹¹²

Subjektivní promlčecí lhůta, která plyne v rámci objektivní promlčecí lhůty, je zásadně tříletá.¹¹³ Subjektivní promlčecí lhůta začíná plynout od okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl nebo měl a mohl dozvědět o okolnostech, které jsou rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty. Těmito okolnostmi jsou vědomost poškozeného o škodě nebo jiné újmě a o osobě, které je povinná k její náhradě. K promlčení práva na náhradu škody nebo jiné újmy postačuje uplynutí jedné z uvedených lhůt. Jestliže tedy uplyne subjektivní promlčecí lhůta, právo se promlčí, a to bez ohledu na to, že dosud neuplynula objektivní promlčecí lhůta. Stejně tak když uplyne objektivní promlčecí lhůta, právo se promlčí bez ohledu na neuplynutí subjektivní lhůty.¹¹⁴

V případě škody nebo jiné újmy, které byly způsobeny úmyslně, se uplatní patnáctiletá objektivní promlčecí lhůta. Promlčecí lhůta počíná plynout okamžikem vzniku škody nebo jiné újmy, tedy stejně jako 10letá lhůta, přičemž tento den nemusí být totožný se dnem škodné události. Také v případě úmyslně způsobené škody plyne v rámci objektivní promlčecí lhůty subjektivní tříletá promlčecí lhůta, pokud strany nedohodly promlčecí lhůtu delší. Počátek subjektivní promlčecí lhůty je dán okamžikem, kdy se poškozený dozvěděl nebo dozvědět měl a mohl o vzniku škody a o tom, kdo je povinen ji nahradit.¹¹⁵

¹¹² Podle právní úpravy v ObčZ 1964 plynula objektivní promlčecí lhůta už od škodné události. Mohlo se tedy stát, že promlčecí lhůta práva na náhradu škody uplynula dříve, než se škoda stihla projevit.

¹¹³ Strany si mohou sjednat promlčecí lhůtu kratší nebo delší, než stanoví zákon, nejméně však v délce jednoho roku a nejvýše v délce patnácti let. Pokud je kratší nebo delší lhůta ujednána v neprospěch slabší strany, nepřihlíží se k ujednání. Nepřihlíží se ani k ujednání o kratší promlčecí lhůtě, pokud jde o právo na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti.

¹¹⁴ LAZÍKOVÁ, Jarmila, ŠTEVČEK, Marek. § 636 [Právo na náhradu škody nebo újmy]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 2236.

¹¹⁵ LAZÍKOVÁ, Jarmila, ŠTEVČEK, Marek. § 636 [Právo na náhradu škody nebo újmy]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 2236.

3.3.Srovnání právní úpravy odpovědnosti členů statutárních orgánů před a po rekodifikaci

3.3.1. Teoretické pojetí právnické osoby

První základní rozdíl obou právních úprav již v pojetí samotné právnické osoby. Občanský zákoník z roku 1964 a obchodní zákoník chápaly právnickou osobu jako právní subjekt s vlastní vůlí, kterou mohla navenek projevovat samostatně svým statutárním orgánem. Nový občanský zákoník sice přiznává právnické osobě právní osobnost, avšak bez vlastní vůle a vůli právnické osoby musí nahrazovat členové jejího statutárního orgánu. Zatímco tedy právní úprava právnické osoby v občanském zákoníku 40/1964 Sb. byla založena na organické teorii, je aktuální úprava právnické osoby založena na teorii fikce.¹¹⁶

3.3.2. Projev vůle právnické osoby

Další rozdíl, vyplývající však právě z rozdílných koncepcí pojetí právnické osoby spočívá ve skutečnosti, že podle nové právní úpravy nemá právnická osoba schopnost sama právně jednat. Jednat za ni a nahrazovat její vůli mohou pouze členové orgánů právnické osoby. Statutární orgány za právnickou osobu jednají jako její zástupci.¹¹⁷

3.3.3. Pojetí odpovědnosti

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. chápal odpovědnost jako sankci. Nový občanský zákoník pojetí odpovědnosti jako sankce opustil, a naopak se přiklání

¹¹⁶ BERAN, Karel. Teoretická koncepce právnických osob podle Viktora Knappa. In GERLOCH, Aleš (ed.). *Viktor Knapp: vědecké dílo v proměnách času*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 294–308. BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 7–8, s. 179–186. Podle NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 86.

¹¹⁷ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 73.

k preventivnímu a prospektivnímu pojetí odpovědnosti.¹¹⁸ V souladu s tím také povinnost péče řádného hospodáře není koncipována tak, aby vznikla povinnost k náhradě škody na základě jejího porušení. Má sloužit k tomu, aby osoby v postavení člena orgánu právnické osoby jednaly tak, aby jim povinnost k náhradě škody nevznikla.¹¹⁹

3.3.4. Charakter odpovědnosti člena statutárního orgánu

Na rozdíl od občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. nestojí aktuální právní úprava na jednotném civilním deliktu. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. má odlišné úpravy jednak pro povinnost k náhradě škody na základě porušení povinnosti vyplývající ze zákona, jednak pro porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy.

Pokud jde o charakter odpovědnosti statutárních orgánů z pohledu, zda jde o odpovědnost objektivní či subjektivní, tak zatímco v právní úpravě odpovědnosti před rekodifikací se jednalo o odpovědnost objektivní, o charakteru odpovědnosti z tohoto hlediska v aktuální právní úpravě nepanuje názorová shoda odborné veřejnosti (viz předchozí podkapitola).

3.3.5. Pravidlo podnikatelského úsudku

Na rozdíl od právní úpravy před rekodifikací je v nové právní úpravě výslovně zakotveno tzv. pravidlo podnikatelského úsudku chránící člena statutárního orgánu jednajícího pečlivě a s potřebnými znalostmi, pokud bylo jeho jednání přesto pro obchodní korporaci ve výsledku negativní. Za těchto okolností a zároveň za podmínky, že jednal loajálně, není člen orgánu odpovědný za škodu, která korporaci v důsledku jeho rozhodnutí vznikla. Formulaci tohoto pravidla v ZOK akcentuje fakt, že i rozhodování statutárního či kontrolního orgánu je spojeno s určitou mírou podnikatelského rizika, a že člen orgánu nemůže být

¹¹⁸ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku.

¹¹⁹ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 76.

odpovědný za výsledek, nýbrž za obhajitelnost rozhodnutí, které k takovému výsledku vedlo.¹²⁰

¹²⁰ PETR, Tadeáš, ZRZAVECKÝ, Jan. Odpovědnost členů volených orgánů obchodní společnosti po rekodifikaci – změna k lepšímu? *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2014, 02.04.2014 [cit. 2021-02-12]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-clenu-volenych-organu-obchodni-spolecnosti-po-rekodifikaci-zmena-k-lepsimu-93832.html>.

4. Procesní aspekty žaloby na odpovědnost

4.1. Aktivní legitimace

Aktivní legitimace k podání žaloby na člena statutárního orgánu akciové společnosti svědčí obchodní korporaci a každému akcionáři. Žalobu na náhradu újmy může podat také věřitel, který se v důsledku poškozujícího jednání člena statutárního orgánu nedomohl plnění po obchodní korporaci (např. jako příklad může sloužit vztah na základě smlouvy o zápůjčce, kdy člen statutárního orgánu „vyvede“ finanční prostředky z účtu společnosti, finanční prostředky, které jsou předmětem zápůjčky, nevrátí a věřitel se následně nedomůže uspokojení své pohledávky za společností).¹²¹

¹²¹ ROUB, Jan. Odpovědnost statutárních orgánů. *Právní prostor* [online]. ATLAS CONSULTING, 2016, 06.10.2016 [cit. 2021-02-15]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/odpovednost-statutarnich-organu>.

4.2. Důkazní břemeno

Ustanovení § 52 ZOK převrací důkazní břemeno v řízení před soudem, ve kterém je posuzováno, zda člen voleného orgánu obchodní korporace jednal s péčí řádného hospodáře. Důkazní břemeno nese tento člen statutárního orgánu, ledaže soud rozhodne, že to po něm nelze spravedlivě požadovat. Obchodní korporaci, která byla jednáním člena orgánu poškozena, stačí tedy prokázat vznik škody a příčinnou souvislost.

Tato právní úprava vychází z předpokladu, že osoba, která uplatňuje vůči členu statutárního orgánu náhradu újmy způsobené obchodní korporaci, zpravidla nemá a ani nemůže mít k dispozici všechny informace a dostatečné doklady k tomu, aby mohla členu orgánu prokázat povinnost nahradit škodu. Takové informace a doklady má k dispozici naopak právě člen orgánu, který má k informacím a dokladům přístup z titulu své funkce. Může tak prokázat, že nejsou splněny podmínky pro jeho povinnost nahradit újmu.¹²²

ZOK pamatuje na skutečnost, že mohou nastat situace, kdy nelze po členu orgánu spravedlivě požadovat, aby nesl důkazní břemeno o tom, že podmínky pro náhradu újmy nejsou splněny. Jde například o případy, kdy člen orgánu přestal funkci vykonávat a prokazatelně nemá k potřebným dokumentům a informacím přístup. Dále může jít o situaci, kdy jsou žalovaní dědicové člena voleného orgánu, kteří potřebné informace zpravidla mít nemohou. O splnění podmínek pro udělení výjimky rozhoduje soud s ohledem na konkrétní okolnosti případu.¹²³

¹²² NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 109–110.

¹²³ HAVEL, Bohumil, ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 52 [Péče řádného hospodáře, přenos důkazního břemene]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 177.

4.3. Derivativní žaloba

4.3.1. Pojem

Žaloba, jejímž cílem je zajistit společníkům/akcionářům v určitých případech přímé právo zásahu, ačkoliv jinak má právo zásahu společnost, respektive její orgány, se nazývá společnická/akcionářská žaloba, příp. *actio pro socio* (ut singuli). Jde původně o právní nástroj využívaný v obligacích, který vlastně narušuje právní osobnost právnické osoby, protože umožňuje jednat za právnickou osobou někomu, kdo by při pravidelném běhu věcí jejím zástupcem nebyl a kdo její správu delegoval. Společnická žaloba je proto chápána jako *ultima ratio*, před jejím využitím by tedy mělo předcházet konání společnosti nebo alespoň výzva k němu.¹²⁴

Obecně se přepokládá, že výkonnou roli v obchodní společnosti budou plnit zejména členové statutárního orgánu. Pokud však poruší fiduciární povinnosti a toto porušení je spojeno s nárokem společnosti na náhradu újmy, prolamuje zákon toto pravidlo oprávněním pro společníka. Společnická/akcionářská žaloba zahrnuje také difamující účinek pro ty, kteří nekonali, přestože konat měli, a také pro ty, proti kterým žaloba směřuje. V případě oprávněné společné/akcionářské žaloby ti, kdo měli podat žalobu, ale nepodali ji, konali v rozporu se svými povinnostmi a může vůči nim být vznesen požadavek k náhradě újmy kvůli porušení povinností.¹²⁵

4.3.2. Právní úprava

Derivativní žalobu upravuje ustanovení § 371 ZOK, podle kterého „*Každý kvalifikovaný akcionář je oprávněn se za společnost domáhat náhrady újmy proti členu představenstva, dozorčí rady nebo správní rady, nebo splnění jeho případné povinnosti plynoucí z dohody podle § 53 odst. 3, anebo splacení emisního kursu proti akcionáři, který je v prodlení s jeho splácením, a v tomto řízení společnost*

¹²⁴ HAVEL, Bohumil. § 157 [Vymezení obsahu společnické žaloby]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 379.

¹²⁵ Tamtéž.

zastupovat; to platí obdobně pro následný výkon rozhodnutí.“ Žaloba se označuje jako derivativní (odvozená), protože právo akcionáře (investora) žalovat statutární orgán (jeho člena) je odvozeno od přímého práva kapitálové obchodní společnosti na náhradu škody vůči statutárnímu orgánu (jeho členu), který porušil své fiduciární povinnosti vůči společnosti. Derivativní žalobou se tedy rozumí žaloba společníka (akcionáře) jménem kapitálové obchodní společnosti proti statutárnímu orgánu (jeho členu), který způsobil společnosti újmu porušením své fiduciární povinnosti. U derivativní žaloby se z praktického důvodu uplatňuje princip „jeden za všechny“; společník, který žalobu proti statutárnímu orgánu (jeho členu) podává, vystupuje jako mluvčí společnosti, resp. všech společníků.¹²⁶

¹²⁶ LASÁK, Jan. Ve jménu korporace: derivativní žaloby vůči členům statutárního orgánu. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 3, s. 74–81.

4.4. Řízení o žalobě

4.4.1. Právní úprava

Řízení o některých otázkách obchodních korporací a jiných právnických osob byla do konce roku 2013 považována za nesporná řízení a takto byla také systematicky zařazena. Po nabytí účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních¹²⁷ byly statusové věci právnických osob z občanského soudního řádu¹²⁸ vyňaty a začleněny do zákona o zvláštních řízeních soudních. Řízení ve sporech mezi obchodními korporacemi, jejich společníky nebo členy i mezi společníky nebo členy navzájem, pokud vyplývají z účasti na obchodní korporaci, a dále ve sporech mezi obchodními korporacemi, jejich společníky nebo členy a členy jejich orgánů nebo likvidátory, pokud jde o vztahy týkající se výkonu funkce členů orgánů nebo likvidace, zůstala i nadále předmětem úpravy v občanském soudním řádu.¹²⁹

4.4.2. Příslušnost soudu a podmínky řízení

Věcně a místně příslušný v prvním stupni je krajský soud, v jehož obvodu má společnost sídlo. Z ustanovení § 437 odst. 1 ObčZ a ve spojení s ust. z § 54 odst. 3 ObčZ vyplývá, že ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, nemůže jiného zastoupit, resp. že tak nemůže učinit, pokud by tím porušil povinnost péče řádného hospodáře. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že žalované osoby žalobu nemohou za společnost vzít zpět, přestože by jinak měly právo za ni jednat. Dispoziční právo se žalobou má tedy pouze osoba, která ji podala, popřípadě její právní nástupce.¹³⁰

V řízení o akcionářské žalobě bude soud zkoumat, zda akcionář, který podává žalobu, je tzv. kvalifikovaným akcionářem. Dále bude zkoumat, zda

¹²⁷ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních na některá řízení ve věcech obchodních korporací. *Jurisprudence*. 2014, č. 5. s. 34–42.

¹³⁰ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 371 [Právo zastupovat společnost v soudním řízení]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 731.

akcionář podávající žalobu informoval dozorčí radu, popřípadě představenstvo nebo správní radu o záměru uplatnit právo na náhradu újmy, popřípadě zda splnil jiné zákonem stanovené podmínky.¹³¹

4.4.3. Účastníci řízení

Účastníky řízení jsou akciová společnost, povinný člen (či členové) představenstva nebo správní rady či dozorčí rady. Podle ust. § 372 odst. 2 jsou pasivně legitimovanými osobami i bývalí členové představenstva nebo správní rady, bývalí členové dozorčí rady a bývalé vlivné osoby, které byly ve funkci v době vzniku újmy, jejíž náhrada je akcionářem požadována, nebo v době jednání, na základě kterého újma vznikla.

¹³¹ Tamtéž.

4.5. Náhrada reflexní škody

Akcionářská žaloba umožňuje kvalifikovanému akcionáři domáhat se za společnost náhrady újmy způsobené akciové společnosti pasivně legitimovanými osobami. Kromě toho může každý akcionář podat žalobu na náhradu tzv. reflexní škody. Podle ust. 213 ObčZ „*Poškodí-li korporaci její člen nebo člen jejího orgánu způsobem, který zakládá jeho povinnost k náhradě a kterým byl poškozen i jiný člen korporace na hodnotě své účasti, a domáhá-li se náhrady jen tento člen, může soud škůdci i bez zvláštního návrhu uložit povinnost nahradit způsobenou škodu jen korporaci, pokud to odůvodňují okolnosti případu, zejména pokud je dostatečně zřejmé, že se takovým opatřením vyrovná i škoda na znehodnocené účasti.*“

Z uvedeného ustanovení vyplývá, že se žaloba na náhradu reflexní škody od akcionářské žaloby liší okruhem aktivně i pasivně legitimovaných osob. Aktivně legitimovaní jsou všichni akcionáři (žalobu podávají vlastním jménem) kromě akcionáře, který společnost poškodil. Pasivně legitimovaní jsou členové všech volených orgánů akciové společnosti a také všichni akcionáři, kteří společnosti způsobili újmu.¹³² Pokud žalobu na náhradu škody podala vedle akcionáře také společnost, soud o žalobě akcionáře nerozhoduje; rozhoduje pouze v řízení vedeném společností.¹³³

¹³² Akcionářskou žalobou se lze domáhat náhrady újmy proti akcionáři, který ji způsobil jako vlivná osoba.

¹³³ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 371 [Právo zastupovat společnost v soudním řízení]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 731.

5. Problematika přechodu povinnosti člena statutárního orgánu k náhradě újmy na právní nástupce

Za vzniklou újmu odpovídá člen statutárního orgánu celým svým majetkem, a to včetně majetku ve společném jmění manželů, pokud není dohodou manželů majetek rozdělen a dohoda uložena u notáře. V případě úmrtí člena statutárního orgánu se závazek k náhradě újmy stává předmětem dědického řízení a povinnost k jeho úhradě dopadá na všechny dědice, kteří dědictví neodmítli.¹³⁴

Reálně však mohou nastat dvě situace a to první případ, že závazek k náhradě škody byl již pravomocně uznán a druhá situace, kdy řízení o náhradu škody teprve probíhá. Obě výše uvedené situace představují rozličné způsoby řešení a v dalších podkapitolách představím několik možností, jak se právním nástupcem (dědicem) nestát a zamyslím se, jaká je ochrana dědice, který dědictví v dobré víře a bez výhrad přijal.

5.1. Dědění

Dědění znamená univerzální přechod všech práv a povinností zůstavitele. Do 31. 12. 2013, za účinnosti občanského zákoníku 40/1964 Sb., ohledně odpovědnosti dědiců za dluhy platilo, že dědic odpovídal za dluhy do výše hodnoty nabytého dědictví. Solidární odpovědnost dědiců za dluhy neexistovala.

Podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 přecházejí zásadně dluhy zůstavitele na dědice. Podle aktuální právní úpravy odpovídá dědic za dluhy zůstavitele v plném rozsahu. To znamená, že odpovídá i za dluhy, které přesahují hodnotu nabytého dědictví, s ostatními dědici společně a nerozdílně. Věřitel tedy může po každém z dědiců požadovat úhradu celého dluhu. Pokud však dědic v rámci řízení o pozůstalosti uplatní výhradu soupisu (viz dále), bude za dluhy zůstavitele odpovídat pouze do výše ceny nabytého dědictví.¹³⁵

¹³⁴ Srov. ROUB, Jan. Odpovědnost statutárních orgánů. *Právní prostor* [online]. ATLAS CONSULTING, 2016, 06.10.2016 [cit. 2021-03-10]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/odpovednost-statutarnich-organu>.

¹³⁵ BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*. 2014, č. 1, s. 12–18.

Dluhy na dědice nepřecházejí pouze v případě, že byly výlučně vázány na osobu zůstavitele. Ustanovení § 159 odst. 2 ObčZ ukládá členovi voleného orgánu právnické osoby vykonávat funkci osobně. Lasák z toho vyvozuje, že se jedná o závazek osobní povahy.¹³⁶ Tomu také odpovídá text ust. § 66 odst. 2 věty druhé dnes již neplatného obchodního zákoníku, podle něhož „*Závazek k výkonu funkce (člena orgánu společnosti – pozn. aut.) je závazkem osobní povahy.*“ Pokud však byly dluhy za života zůstavitele jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci, popřípadě v jiných případech stanovených zákonem nebo smlouvou, mohou přecházet i dluhy vázané výlučně na osobu zůstavitele.

Za problematické vidím však to, že notáři při dědickém řízení neevidují probíhající soudní spory o náhradě škody, ve kterých je žalovaným účastníkem zůstavitel a pokud případní dědicové o tomto řízení neví, pak tato neinformovanost může negativně ovlivnit rozhodování dědiců ohledně způsobu, jakým budou dědit.

5.1.1. Podmínky vzniku dědického práva

Podmínkami vzniku dědického práva jsou smrt člověka, existence pozůstalosti, existence způsobilého dědice a ve vztahu ke konkrétnímu dědici jeho právně relevantní jednání, že chce dědictví přijmout, tzn. přijetí (neodmítnutí) dědictví. Totiž ne každý, komu svědčí nějaký dědický titul, má o nabytí dědictví zájem. Důvody k tomu, proč někdo nechce dědictví nabýt, mohou být rozdílné, například může jít právě o důvody výše uvedené (odpovědnost za dluhy). Každému (až na některé výjimky) je tedy potřeba dát možnost dědictví odmítnout. Pokud dědic dědictví (ne)odmítne, jsou s tím spojeny následky, které již dodatečně nelze zvrátit.¹³⁷

¹³⁶ LASÁK, Jan. § 159 [Požadavky na výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 815.

¹³⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Kapitola XV. [Vyrozumění o dědickém právu a poučení o právu výhrady soupisu]. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1 a násl.

5.1.2. Zřeknutí se dědictví

Existuje několik možností, jak se nestát dědicem zůstavitele. Prvním případem je zřeknutí se dědictví, ke kterému dochází již za života zůstavitele. Děje se tak smlouvou uzavřenou mezi zůstavitelem a potenciálním dědicem, který se tak předem zříká svého dědického práva. Dědictví se nelze zřeknout po smrti zůstavitele, jelikož se jedná o dvoustrannou dohodu právě se zůstavitelem. Taková dohoda o zřeknutí se dědictví musí mít formu notářského zápisu. V důsledku uzavření této smlouvy nebude v případě smrti zůstavitele takový potenciální dědic dědit, nedojde tedy ani k přechodu dluhů.¹³⁸

5.1.3. Odmítnutí dědictví

Další možností je odmítnutí dědictví. Dědictví je možné odmítnout po smrti zůstavitele, čímž se odmítnutí liší od zřeknutí se dědictví, ke kterému musí dojít vždy před smrtí zůstavitele. Nepominutelný dědic může odmítnout dědictví s tzv. výhradou povinného dílu.

Odmítnout dědictví lze v době do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí, výslovným prohlášením vůči soudu.¹³⁹ Prohlášení o odmítnutí musí být jednoznačné a nesmí obsahovat podmínky a výhrady; dědic nemůže odmítnout jen část dědictví. Prohlášení o odmítnutí dědictví je konečné, nelze jej vzít zpět. Na místo dědice, který svůj dědický podíl odmítl, nastupují další dědicové podle zákona.¹⁴⁰

¹³⁸ MASNÁ, Kateřina. Možnosti odmítnutí dědictví. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: *EPRAVO.CZ*, 2020, 16.07.2020 [cit. 2021-03-15]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-odmitnuti-dedictvi-111517.html>.

¹³⁹ Pokud má dědic bydliště v zahraničí, je lhůta pro odmítnutí 3měsíční. Soud navíc může se závažných důvodů lhůtu prodloužit.

¹⁴⁰ MASNÁ, Kateřina. Možnosti odmítnutí dědictví. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: *EPRAVO.CZ*, 2020, 16.07.2020 [cit. 2021-03-15]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-odmitnuti-dedictvi-111517.html>.

5.1.4. Vzdání se dědictví

Dále existuje možnost vzdání se dědictví. Dědic, který neodmítl dědictví, se může vzdát dědictví před soudem v řízení o dědictví ve prospěch druhého dědice. Vzdání se dědictví je dvoustranný, popřípadě vícestranný projev vůle dědice, který dědictví neodmítl, a dalšího dědice, v jehož prospěch se dědic svého dědictví vzdává. Podmínkou vzdání se dědictví je tedy souhlas druhého dědice. Vzdání se dědictví znamená, že dědic z dědictví nenabude ničeho. Je možné se také vzdát dědictví jen z části, v tom případě dědic nenabude pouze tu část dědictví, jíž se vzdal ve prospěch jiného dědice.¹⁴¹

5.1.5. Výhrada soupisu

Z řízení o pozůstalosti je nejdříve potřeba vyřadit osoby, které dědit z nějakého důvodu nechtějí nebo nemohou. K tomu, aby soud mohl z řízení o pozůstalosti odstranit osoby, které dědit nechtějí, musí je vyrozumět o jejich dědickém právu a poskytnout jim příslušná poučení. O právu výhrady soupisu pozůstalosti vyrozumívá soud osoby, které dědictví neodmítly nebo které řádně uplatnily své dědické právo. Zákon přiznává každému dědici právo, aby si zvolil, jak bude odpovídat za případná pasiva dědictví. V případě, že dědic výhradu soupisu neuplatní, bude plně odpovídat za pasiva. Pokud však dědic uplatní výhradu soupisu, bude za pasiva dědictví odpovídat pouze do výše ceny nabytého dědictví.¹⁴²

Výhrada soupisu se vztahuje vždy jen k dědici, který ji uplatnil. Mohou tedy vedle sebe existovat jak dědicové, kteří odpovídají neomezeně (navíc společně a nerozdílně), a dědicové, kteří odpovídají jen do výše ceny nabytého dědictví, neboť uplatnili výhradu soupisu¹⁴³.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Kapitola XV. [Vyrozumění o dědickém právu a poučení o právu výhrady soupisu]. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 231.

¹⁴³ BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*. 2014, č. 1, s. 12–18.

5.2. Přejchod pasivní legitimace členu statutárního orgánu v řízení o náhradu újmy

Od přechodu závazku k náhradě újmy je potřeba odlišovat přechod osobního závazku členu statutárního orgánu jednat s péčí řádného hospodáře.

5.2.1. Osobní charakter závazku a procesní nástupnictví

Podle některých názorů nemůže tento závazek jako závazek osobní povahy přecházet na dědice, a to též s ohledem na to, že důkazní břemeno ohledně skutečnosti, že svou povinnost (závazek osobní povahy) jednat s péčí řádného hospodáře neporušil, nese výlučně žalovaný člen orgánu společnosti, a nelze jej proto z povahy věci přenášet na jeho dědice.

Skutečnost, zda jde o závazek osobní povahy, má zásadní důležitost, pokud jde o pokračování v soudním řízení o náhradu újmy s právním nástupcem členu statutárního orgánu. Kdo je procesním nástupcem účastníka určuje občanský soudní řád. Jde o institut procesního práva, je však nepochybné, že je procesní nástupnictví odvozeno od nástupnictví hmotněprávního. Procesním nástupcem je tedy ten, kdo po zaniklém účastníku převzal právo nebo povinnost, o něž v řízení jde, podle hmotného práva.¹⁴⁴

Pokud však původní účastník řízení ztratí během řízení (v době ode dne zahájení řízení do dne, kdy má nabýt právní moci rozhodnutí, jímž se řízení končí) způsobilost být účastníkem řízení (zemře), soud nejprve podle povahy věci posoudí, zda tato skutečnost sama o sobě brání dalšímu pokračování v řízení nebo naopak lze v řízení pokračovat. Povahou věci se rozumí hmotněprávní povaha předmětu řízení a povaha věci brání pokračování v řízení mj. tam, kde jsou práva a povinnosti, o které v řízení jde, jsou vázány podle hmotného práva pouze na osobu účastníka řízení a nepřechází na právní nástupce.¹⁴⁵

Problematiku přechodu závazku k náhradě škody způsobené porušením povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře demonstrují na následujícím příkladu z praxe. Před několika lety došlo na valné hromadě akciové společnosti k

¹⁴⁴ DRÁPAL, Ljubomír. § 107 [Procesní nástupnictví při ztrátě způsobilosti být účastníkem řízení]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 716.

¹⁴⁵ Tamtéž.

rozhodnutí o prodeji části podniku za určitou cenu, která byla podložena znaleckými posudky. Po asi 4 letech došlo k podání akcionářské žaloby na zneplatnění rozhodnutí této valné hromady a zároveň k podání žaloby na náhradu škody (v rádech stamilionů korun) vůči představenstvu, které o prodeji rozhodovalo. Řízení o náhradu škody probíhalo dalších 10 let, bylo přerušeno, nyní se v něm znovu pokračuje. Během doby přerušení řízení došlo k úmrtí člena tehdejšího představenstva, kdy následně krajský soud řízení s tímto členem představenstva zastavil, avšak proti usnesení o zastavení řízení podala žalobkyně odvolání, kterému vrchní soud vyhověl s tím, že v případě smrti žalovaného člena představenstva je možné v řízení pokračovat s jeho dědici s odůvodněním, že pouze závazek vykonávat funkci člena představenstva je závazkem osobní povahy, nikoliv však závazek k náhradě škody. Jelikož notáři probíhající spory o náhrady škody neevidují, tak dědici daného zemřelého přijali dědictví bez výhrad a stali se tak právními nástupci zůstavitele, tudíž v budoucnu odpovídají i za případné dluhy.

Vzhledem k tomu, že výše nastíněný případ není do dnešní doby dořešen a je ve stádiu zjišťování dědiců po zemřelém, naskytuje se mnoho otázek. Jak se mohou dědici kvalifikovaně účastnit soudního řízení? Jak mohou prokazovat, že nedošlo k porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře? Zohlední soud dostatečně při rozhodování osobní poměry těchto dědiců, kteří se mohou v okamžiku stát mnohamilionovými dlužníky? Vztahuje se na právní nástupce (dědice) pojištění odpovědnosti za škody způsobené členy statutárních orgánů?

Nejednotnost názorů v pojetí závazku k náhradě škody za porušení povinnosti péče řádného hospodáře panuje i při rozhodovací praxi soudů. V obdobném případě judikoval Vrchní soud v Praze,¹⁴⁶ že vycházejí z toho, „že dle § 66 odst. 2 věty druhé zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen *obch. zák.*), je závazek k výkonu funkce (člena) statutárního orgánu společnosti závazkem osobní povahy, uzavřel, že odvozuje-li se nárok proti druhému žalovanému bývalému předsedovi představenstva společnosti (...) z titulu jeho odpovědnosti za škodu způsobenou společností při výkonu funkce člena představenstva (...), jeví se jako procesně korektnější řízení (...) zastavit, neboť povaha věci neumožňuje v řízení pokračovat.

Naproti tomu Nejvyšší soud České republiky v usnesení ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 29 Cdo 5/2012, který posuzoval případ podle právní úpravy před

¹⁴⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 2011, sp. zn. 7 Cmo 112/2011.

rekodifikací judikoval, že „Závazek k výkonu funkce je závazkem osobní povahy.“ Podle NS z § 373 obch. zák. vyplývá, že „kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.“ NS dále uvedl, že „Podle § 194 odst. 5 obch. zák. jsou členové představenstva jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře (...). Poruší-li člen představenstva akciové společnosti svou (primární) povinnost vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře a způsobí-li tím společnosti škodu, vzniká mu (sekundární) povinnost k její náhradě; odpovědnost za škodu se tu řídí pravidly stanovenými v § 373 a násl. obch. zák.“

Podle Nejvyššího soudu je způsobení škody samostatným právním důvodem vzniku závazku, jde o právní skutečnost zakládající závazkový (odpovědnostní) vztah. V případě porušení povinnosti vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře „vzniká odpovědnostní vztah vedle původního právního vztahu existujícího mezi akciovou společností a členem jejího představenstva.“ Podle NS tak členu představenstva vzniká závazek k náhradě škody, který je odlišný od jeho závazku vykonávat funkci člena představenstva. Závazkem osobní povahy je přitom pouze závazek vykonávat funkci člena představenstva. „Závazek k náhradě škody bez dalšího přechází na dědice jako na universální právní nástupce zůstavitele, kteří za něj odpovídají do výše ceny nabytého dědictví (§ 470 odst. 1 obč. zák.).“

Nejvyšší soud tedy neviděl důvod, pro který by v případě smrti žalovaného člena představenstva, v řízení o náhradu škody způsobené akciové společností členem jejího představenstva při výkonu funkce, nebylo v řízení možné pokračovat s jeho dědici.

5.2.2. Přenos důkazního břemene

V případě, že soud rozhodne tak, že v řízení je možné pokračovat s dědicem žalovaného člena statutárního orgánu, pak můžeme z ustanovení §52 odst. 2 ZOK vyvodit, že zákonodárce počítal se skutečností, že mohou nastat situace, kdy není možné, aby osoba v postavení žalovaného ve věci náhrady újmy způsobené členem statutárního orgánu porušením povinnosti péče řádného hospodáře nesla důkazní břemeno o tom, že podmínky pro náhradu újmy nejsou splněny, protože žalovaný dědic člena voleného orgánu zpravidla nemůže mít

k řízení potřebné informace a doklady. O tom, zda jsou splněny podmínky pro udělení výjimky, pak rozhoduje soud s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, avšak právě to může způsobovat nejistotu pro dědice žalovaného člena statutárního orgánu.¹⁴⁷

5.2.3. D&O pojištění

(Teoretickou) možnost ochrany právního nástupce člena statutárního orgánu před podobnými řízeními o náhradu škody po smrti člena statutárního orgánu by v případě, že by se vztahovalo také na právního nástupce, mohlo představovat tzv. D&O pojištění (z anglického Director's & Officer's Liability). Tento typ pojištění kryje způsobenou škodu, dále mj. také náklady právního zastoupení pojištěných osob při projednávání vzneseného nároku před soudem. Pojistníkem společnost a pojistným rizikem je osobní odpovědnost členů orgánů společnosti jako fyzických osob. Okruh pojištěných osob zahrnuje standardně všechny minulé, současné a budoucí členy orgánů společnosti.¹⁴⁸

¹⁴⁷ HAVEL, Bohumil, ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 52 [Péče řádného hospodáře, přenos důkazního břemene]. In: In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 177.

¹⁴⁸ Pojištění D&O je dnes častým požadavkem manažerů před nástupem do funkce. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2020, 04.09.2019 [cit. 2021-03-13]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/pojisteni-do-je-dnes-castym-pozadavkem-manazeru-pred-nastupem-do-funkce-109872.html>.

5.3. Doporučení na závěr

V přechozím textu jsem představila několik variant, jak je možné postupovat v případě, že by dědic mohl odpovídat za závazek k náhradě škody způsobené zemřelým jako členem statutárního orgánu nebo v případě, že v době nabytí dědictví byl seznámen s tím, že by mohla nastat situace, kdy se stane procesním nástupcem zemřelého. Zákon v takových případech poskytuje dědici ochranu, respektive dává mu možnost, aby neodpovídal za dluhy po zůstaviteli, tedy ani za jeho závazky k náhradě škody.

Nastínila jsem rovněž, že odpovědnostní vztah, který nastává v případě porušení povinnosti statutárního orgánu jednat s péčí řádného hospodáře, již není závazkem osobní povahy a přechází proto na právní nástupce. Proč je to takto stanoveno a co je v tomto případě ochranou pro dědice? Na tuto otázku nám zákon jasnou odpověď nedává a členové statutárních orgánů mohou svými závazky vyplývajícími z výkonu funkce voleného orgánu ohrozit i své potencionální dědice.

Zákonodárce by dle mého měl postavit najisto situaci dědiců/právních nástupců, tak že by závazek k náhradě škody způsobené členem statutárního orgánu byl rovněž považován za závazek osobní povahy nebo že by tento závazek k náhradě škody způsobené členem statutárního orgánu mohl přecházet jen v případech pravomocně ukončených řízeních před zahájením řízení o pozůstalosti po žalovaném členu statutárního orgánu (zůstaviteli).

Jinou variantou by mohlo být stanovení povinnosti notářů v rámci soupisu pozůstalosti zjišťovat, zda zůstavitel nefiguruje jako žalovaný v řízení o náhradu škody a takovou informaci pak dědicům podat, aby měli možnost se kvalifikovaně rozhodnout o způsobu nabytí dědictví.

Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala problematice odpovědnosti členů statutárních orgánů obchodních korporací, jedné ze stěžejních otázek práva obchodních korporací. Jedná se o problematiku velmi komplexní, přesto jsem se snažila představit v práci všechny její základní a nejdůležitější otázky.

V úvodu práce jsem si uložila za cíl cílem popsat právní úpravu odpovědnosti členů statutárních orgánů, včetně právní úpravy odpovědnosti členů statutárních orgánů před rekodifikací soukromého práva, a provést jejich srovnání. Závěrem mohu konstatovat, že se mi podařilo popsat základy právní úpravy odpovědnosti členů statutárních orgánů před rekodifikací i po ní.

Ze srovnání obou právních úprav vyplynulo několik rozdílů. Prvním rozdílem jsou různé teorie právnické osoby, na nichž je konstrukce právnické osoby v právní úpravě založena. Zatímco právnická osoba v občanském zákoníku z roku 1964 vycházela z tzv. organické teorie, podle které právnická osoba reálně existuje a má i vůli, kterou může projevit, aktuální právní úprava právnické osoby je založena na teorii fikce, podle které právní řád existenci právnické osoby pouze finguje.

Z rozdílných teorií právnické osoby vyplývá i odlišná konstrukce jednání právnické osoby; právní úprava před rekodifikací uznávala, že právnická osoba má vůli, kterou může prostřednictvím svých orgánů projevit. V aktuální právní úpravě právnická osoba sama projevit vůli nemůže, takže i statutární orgány za právnickou osobu jednají v pozici jejího zástupce, stejně jako jakýkoli zástupce jiný.

Také právní úprava odpovědnosti je odlišná. V občanském zákoníku z roku 1964 má odpovědnost povahu sankce, je v důsledku porušení primární povinnosti spojena se vznikem nové, sekundární povinnosti strpět v rámci odpovědnostního vztahu sankci stanovenou právním řádem. Ve stávající právní úpravě má odpovědnost převážně charakter prospektivní, resp. preventivní.

Rozdíl v právní odpovědnosti členů statutárních orgánů vyplývá z toho, že na rozdíl od občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. nestojí aktuální právní úprava na jednotném civilním deliktu. Aktuální občanský zákoník má odlišné úpravy jednak pro povinnost k náhradě škody na základě porušení povinnosti vyplývající ze zákona, jednak pro porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy.

Pokud jde o charakter odpovědnosti z pohledu závislosti vzniku odpovědnosti na zavinění, tak zatímco v právní úpravě odpovědnosti před rekodifikací se jednalo o odpovědnost objektivní, o charakteru odpovědnosti z tohoto hlediska v současné právní úpravě nepanuje názorová shoda odborné veřejnosti. Existují jak názory, že jde o odpovědnost objektivní, tak názory, že odpovědnost členů statutárních orgánů v novém občanském zákoníku má povahu subjektivní, a tedy vyžaduje zavinění.

V dalším textu jsem se věnovala procesním aspektům žaloby na odpovědnost. Tato problematika zahrnuje mimo jiné aktivní a pasivní legitimaci, pravidla určení příslušnosti soudu, podmínky řízení a přenos důkazního břemene. Dále jsem představila podmínky a využití akcionářské žaloby, jejímž cílem je zajistit v určitých případech akcionářům přímé právo zásahu, ačkoliv jinak by právo zásahu příslušelo jedině společnosti, respektive jejím orgánům, mohou ji však podat pouze tzv. kvalifikovaní akcionáři. Věnovala jsem se také institutu žaloby na náhradu reflexní škody, kterou mohou s pochopitelnou výjimkou akcionáře, který společnost poškodil, podat vlastním jménem všichni akcionáři.

V závěrečné části práce jsem se zabývala problematikou přechodu povinnosti statutárního orgánu k náhradě újmy na právní nástupce. Jedná se jak o problematiku zdědění již uznaného závazku k náhradě újmy způsobené členem statutárního orgánu, tak také procesní nástupnictví v probíhajícím, případně teprve hrozícím soudním sporu. Pokud jde o přechod závazku k náhradě újmy, věnovala jsem se způsobům, jak se přechodu takového závazku jako potenciální dědic vyhnout. Otázka přechodu procesního nástupnictví se však ukazuje jako velmi komplikovaná a nejednoznačná. Z judikatury vyplynulo, že ani soudy si nejsou jisté a nejsou jednotné v tom, jak se postavit k procesnímu nástupnictví dědiců členů statutárních orgánů v řízeních o náhradu újmy způsobené porušením povinnosti péče řádného hospodáře. Navrhla jsem proto možnosti řešení, jak se s touto problematikou vypořádat a vyplnit tak mezery v právní úpravě.

Při sepisování diplomové práce jsem kromě komentářů k právním předpisům, monografií a odborných článků vycházela také z četné judikatury. Ve velké míře se jednalo o rozhodovací praxi vztahující se k právní úpravě před rekodifikací soukromého práva, která je však poměrně dobře přenositelná a využitelná i za právní úpravy aktuální. Přestože se právní úprava v mnoha rysech podstatně změnila, velmi dobře využitelná jsou například rozhodnutí soudů definující institut obchodního vedení nebo povinnost péče řádného hospodáře.

Resume

The master thesis deals with the issue of liability of members of the statutory bodies of business corporations, which is regulated by the Civil Code and the Act on Business Corporations. The liability of the members of the statutory bodies is derived from the observance or non-observance of the diligence of a professional manager. The diligence of a professional manager binds members of the bodies of all legal entities. In the case of statutory bodies of business corporations, it is modified by the rule of business judgment.

The thesis first analyses the basic concepts of the issue, such as liability, public limited company and statutory body. It also deals with the statutory bodies of the public limited company and their powers, followed by a description of the duties of members of statutory bodies. The thesis analyses the legal regulation of the liability of members of statutory bodies, including the legal regulation of the liability of members of statutory bodies before the recodification of private law and tries to compare them. Based on a comparison of both legal regulations, it describes their common and different features. It also deals with the procedural issues, i.e. the action for liability, shareholder action and action for damages. In its conclusion, the thesis focuses on the issue of the transfer of the obligation of the statutory body to compensate for damage to legal successors.

Seznam zdrojů

Odborná literatura

BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, 347 s. ISBN 80-7357-030-0.

ČERNÁ, Stanislava. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3 díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2006, 360 s. ISBN 80-7357-164-1.

ČERNÁ, Stanislava. K některým aspektům zájmu kapitálové společnosti. *Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám: právo společností – ohlédnutí za dvěma desetiletími účinnosti obchodního zákoníku*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, 304 s. ISBN 978-80-7400-262-5.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

DVOŘÁK, Tomáš. *Akciová společnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 984 s. ISBN 978-80-7478-961-8.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 310 s. ISBN 978-80-7380-454-1.

GERLOCH, Aleš (ed.). *Viktor Knapp: vědecké dílo v proměnách času*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 736 s. ISBN 978-80-7380-509-8.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 1537 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

JANEČEK, Václav. *Kritika právní odpovědnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 300 s. ISBN 978-80-7552-812-4.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1995, 248 s. ISBN 80-7179-028-1.

LASÁK, Jan, POKORNÁ, Jarmila, ČÁP, Zdeněk, DOLEŽIL, Tomáš a kol. *on o obchodních korporacích. Komentář. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, 2872 s. ISBN 978-80-7478-537-5.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

MANCELOVÁ, Silvia. *Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, 132 s. ISBN 978-80-7400-584-8.

NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob.* Praha: Wolters Kluwer, 2019, 184 s. ISBN 978-80-7598-039-7.

ŘEHÁČEK, Oldřich. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, 199 s. ISBN 978-80-7400-346-2.

SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3.

ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, 1128 s. ISBN 978-80-7400-540-4.

ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, 1316 s. ISBN 978-80-7400-799-6.

VEČEŘA, Miloš a kol. *Teória práva. 5. rozšířené a doplněné vydání* Bratislava: EUROKÓDEX, 2013, 359 s. ISBN 978-80-8155-001-0.

VEVERKA, Vladimír, BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Základy teorie práva a právní filozofie.* Praha: Codex Bohemia, 1996, 319 s. ISBN 80-85963-06-X.

VÍTEK, Jindřich. *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností.* Praha: Wolters Kluwer, 2012, 388 s. ISBN 978-80-7357-862-6.

Odborné články

BERAN, Karel. Význam právních posudků vypracovaných advokáty v souvislosti s povinností reprezentantů kapitálových společností jednat s péčí řádného hospodáře. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 9, s. 25.

BERAN, Karel. Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 7–8, s. 179–186.

BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*. 2014, č. 1, s. 12–18.

ČÍŽEK, Vladimír. Zajištění dluhů spřízněných osob v zákoně o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 11–12, s. 318–324.

DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otazníky (1. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 3, s. 65–71.

DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otazníky (2. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 4, s. 97–105.

HÁMORSKÁ, Andrea. Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 9, s. 250–256.

JOSKOVÁ, Lucie. Je rozdíl mezi povinností loajality a povinností postupovat s péčí řádného hospodáře? *Obchodněprávní revue*. 2019, č. 11–12, s. 281–286.

LASÁK, Jan. Ve jménu korporace: derivativní žaloby vůči členům statutárního orgánu. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 3, s. 74–81.

MASNÁ, Kateřina. Možnosti odmítnutí dědictví. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2020, 16.07.2020 [cit. 2021-03-15]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-odmitnuti-dedictvi-111517.html>.

NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. Odpovědnost za jednání s péčí řádného hospodáře... z pohledu teorií právnických osob. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2020, č. 2, s. 247.

PETR, Tadeáš, ZRZAVECKÝ, Jan. Odpovědnost členů volených orgánů obchodní společnosti po rekonstrukci – změna k lepšímu? *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2014, 02.04.2014 [cit. 2021-02-12]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-clenu-volenych-organu-obchodni-spolecnosti-po-rekodifikaci-zmena-k-lepsimu-93832.html>.

PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. 2012, č. 3, s. 101–105.

ROUB, Jan. ROUB, Jan. Odpovědnost statutárních orgánů. *Právní prostor* [online]. ATLAS CONSULTING, 2016, 06.10.2016 [cit. 2021-02-15]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/odpovednost-statutarnich-organu>.

SEDLÁČEK, Tomáš, HUSTÁK, Zdeněk, MANDERLA, Matěj. Cenné papíry v novém občanském zákoníku – flexibilní režim. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2013, 14.06.2013 [cit. 2020-11-02]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/cenne-papiry-v-novem-obcanskem-zakoniku-flexibilni-rezim-91662.html>.

ŠLEJHAROVÁ, Markéta. Na co myslet při sepisu zakladatelského právního jednání ve světle velké novely zákona o obchodních korporacích. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2020, 03.11.2020 [cit. 2020-12-09]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/na-co-myslet-pri-sepisu-zakladatelskeho-pravniho-jednani-ve-svetle-velke-novely-zakona-o-obchodnich-korporacich-112099.html>.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních na některá řízení ve věcech obchodních korporací. *Jurisprudence*. 2014, č. 5. s. 34–42.

Jiné elektronické zdroje

Pojištění D&O je dnes častým požadavkem manažerů před nástupem do funkce. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2020, 04.09.2019 [cit. 2021-03-13]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/pojisteni-do-je-dnes-castym-pozadavkem-manazeru-pred-nastupem-do-funkce-109872.html>.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. 29 Cdo 1162/99.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1143/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1194/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 3. 2006, sp. zn. 8 Tdo 222/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 8. 2006, sp. zn. 8 Tdo 940/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 433/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. 19 Odo 1773/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 134/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 29 Cdo 5/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4384/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 2011, sp. zn. 7 Cmo 112/2011.